

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “แนวทางการศึกษาการจัดการวัฒนธรรม และจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้
ความช่วยเหลือชุมชนหมู่บ้านโล๊ะหาร ตำบลทุ่งนารี อำเภอบำบอน จังหวัด
พัทลุง”

โดย

นายบรรเจิด สุวรรณวงศ์ และคณะ

มิถุนายน 2560

รายงานฉบับสมบูรณ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

โครงการ “แนวทางการศึกษาการจัดการวัฒนธรรม และจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือชุมชนบ้านโล๊ะหาร ตำบลทุ่งนารี อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง”

คณะผู้วิจัย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

1. นายบรรเจ็ด สุวรรณวงศ์ หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
2. นายฉลองชัย ทองนอก บ้านเลขที่ 337 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
3. นายจรูญ พรรณรอง บ้านเลขที่ 17/1 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
4. นายปราโมทย์ ไชยสิงห์ บ้านเลขที่ 315 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
5. นายวิรัตน์ คงแก้ว บ้านเลขที่ 72 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
6. นายสมภาส แก้วจำรัส หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
7. นายสมมาตร เทพคง หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
8. นายคม ทองหวาน หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
9. นายวิชาญ จิตภูษา หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าเขาบรรทัด
10. นายสถาบัน บุญมี หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
11. นายชัยยุทธ บุญนุ้ย องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
12. นายณรงค์ สงไชย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโล๊ะหาร ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
13. นายสมศักดิ์ รักป่าบอน (มานิ)

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำ

โครงการวิจัยมานิบ้านโละหาร ต. ทุ่งนารี อ. ปาบอน จ. พัทลุง เป็นโครงการวิจัยเชิงกระบวนการที่พยายามหาจุดสมดุระหว่าง กลุ่มมานิที่อยู่ป่าแบบดั้งเดิมหรือกึ่งดั้งเดิม จะสามารถปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ตามมากับคนภายนอก และการท่องเที่ยวที่กำลังถามโถมเข้ามาได้อย่างไร

การดำเนินโครงการนั้น จะให้น้ำหนักไปที่กระบวนการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการลาดตระเวนเชิงคุณภาพร่วมกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งอันที่จริงแล้ว การลาดตระเวนเชิงคุณภาพนั้นเป็นกระบวนการเก็บข้อมูลรูปแบบหนึ่งที่เป็นภารกิจปกติของเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า แต่โครงการได้นำมาผสมผสานกันจนเป็นรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับพื้นที่อย่างลงตัว โดยทีมวิจัยสามารถใช้ข้อมูล นำเสนอ วางรูปแบบกกกกติกา สำหรับคนภายนอกที่จะเข้าไปติดต่อกับมานิ และวางแผนการเข้าเยี่ยมชมนวิถีชีวิตที่วางอยู่บนฐานของการเคารพสิทธิทางวัฒนธรรมและสิทธิมนุษยชน

โครงการนี้สามารถกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จในเบื้องต้น แต่ยังคงต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจจากหลายฝ่ายทั้งคนในชุมชน ผู้เกี่ยวข้อง และการใช้มาตรการที่เข้มงวดเพื่อเป็นเกราะป้องกันทางวัฒนธรรมให้กับมานิในเบื้องต้นด้วย

ทีมวิจัยทุ่งนารี

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญ	1
คำถามวิจัย	2
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตพื้นที่	2
ประเด็นในการศึกษา	2
แนวทางในการดำเนินงาน	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ทบทวนเอกสารและบริบทพื้นที่	7
ข้อมูลหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี	7
ข้อเอกสารและบริบทของมานิ	14
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินการวิจัย	20
ขอบเขตเนื้อหา/พื้นที่/ระยะเวลา	20
ขั้นตอน/วิธีการ/เครื่องมือวิจัย	21
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	28
ผลการดำเนินงานเชิงกระบวนการ	28
ผลการดำเนินงานเชิงข้อมูล	29
บทที่ 5 บทสรุปและอภิปราย	60
บทสรุปเชิงกระบวนการ	60
บทสรุปเชิงเนื้อหาข้อมูล	60
ภาคผนวก	63

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

ชุมชนมานิ หรือซาไก ในเขตบ้านโละหาร ต. หุ่นาริ อ. ป่าบอน จ. พัทลุง เป็นกลุ่มชุมชนมานิ ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในความรับผิดชอบของหน่วยพิทักษ์ป่าหุ่นาริ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาบรทัด ชุมชนมานิบ้านโละหารกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีวิถีชีวิตค่อนข้างดั้งเดิมกลุ่มหนึ่งในเทือกเขา บรทัด โดยสร้างที่อยู่อาศัยด้วยเพิงใบไม้ ไม่มีการเพาะปลูกหรือปศุสัตว์ ดำรงชีพด้วยการเก็บหาของป่า หักถอยป่า ผลไม้ป่าพืชอาหาร รวมถึงเครื่องใช้ไม้สอยส่วนใหญ่ก็ได้มาจากป่าเกือบทั้งสิ้น โดยในแต่ละ ปี จะมีการโยกย้ายอพยพถิ่นฐานไปอาศัยอยู่ในผืนป่าบริเวณใกล้เคียงที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ในช่วงเวลาสั้น

ถึงแม้ว่าชุมชนมานิกลุ่มนี้จะมีวิถีชีวิตที่ค่อนข้างดั้งเดิมและสามารถรักษา รูปแบบทางสังคม วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ สัมพันธ์กับป่าจนแทบจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ความสะดวกสบาย สิ่งของฟุ่มเฟือย และวัฒนธรรมบริโภคนิยมสมัยใหม่ก็กำลังทะลักเข้าสู่ชุมชนโดยที่ขาดภูมิคุ้มกันทาง ความคิด การทบทวนผลดีผลเสียต่อสิ่งต่างๆ ที่กำลังทะลักเข้าไปจนตั้งตัวไม่ทัน จนเริ่มมีการรับจ้าง กระทำผิดกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันการจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ได้คำนึงถึงคนในชุมชน ก็ส่งผลกระทบต่อ ศักดิ์ศรี อคติ ความไม่เข้าใจ หรือความเข้าใจแบบผิดๆ ทำให้ปัจจุบันชุมชนมานิจึงมีแนวโน้มความ เปลี่ยนแปลงที่ไร้ทิศทาง ชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงมองว่า อีกไม่กี่ปีข้างหน้า วิถีชีวิตวัฒนธรรมมา นิกลุ่มนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปเกิดการละทิ้งภูมิปัญญา และออกห่างมาจากความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของมานิในกลุ่มนี้คือเป็นกลุ่มที่มีวิถีชีวิตที่ค่อนข้างดั้งเดิม ที่ยังหลงเหลือเพียงไม่กี่ กลุ่มในเทือกเขาบรทัด รูปแบบวัฒนธรรมของมานิที่ยังคงมีความเป็น “ชาวป่า” ที่เน้นการปรับตัวเข้าหา ธรรมชาติ เน้นความเสมอภาคกันในกลุ่ม ไม่มีความขัดแย้งทะเลาะเบาะแว้ง มีการแบ่งปัน ไม่ถือครอง ครอบครอง มีความรักอิสระที่จะท่องเที่ยวไปในผืนป่า วิถีชีวิตที่เรียบง่ายของมานิเช่นนี้ ดูจะขัดกับสังคมส่วน ใหญ่ที่เน้นวัตถุนิยม บริโภคนิยม ความแก่งแย่ง เอารอดเอาเปรียบ เห็นแก่ตัว ทะเลาะเบาะแว้งรวมถึง ปัญหาสังคมต่างๆ ที่สังคมส่วนใหญ่กำลังเผชิญ ความท้าทายของโครงการวิจัย “แนวทางการศึกษาและ การวัฒนธรรมและจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือชุมชนมานิบ้านโละหาร” จึงเป็นคำถามที่ว่ามา

นี้จะสามารถดำรงอยู่ร่วมกับสังคมปัจจุบันได้อย่างไร มานีจะทวนกระแสสังคมแล้วรักษาวิถีชีวิต วิธีคิด และระบบความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ได้อย่างไรกับกระแสสังคมที่ไหลเชี่ยวนี้ อะไรจะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ มานีจะยังคงสามารถรักษารูปแบบทางวัฒนธรรมที่สามารถจัดการตนเองได้ พึ่งพาตนเองได้ หรือว่าอันที่จริงแล้ว สังคมของเรา ควรที่จะเรียนรู้วิถีคิดของมานีเพื่อมาเป็นบทเรียนสะท้อนตัวตนของเราหรือสังคมที่เราอยู่กันแน่ อย่างไรก็ตาม โครงการวิจัยนี้จะเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับคำถามต่างๆ รวมถึงการสร้าง สังคมพหุนิยม การลดอคติทางชาติพันธุ์ที่ผู้คนต่างวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้บนความเท่าเทียมกัน

คำถามวิจัย

แนวทางการศึกษาองค์ความรู้กลุ่มชาติพันธุ์มานีที่ยังคงมีวิถีชีวิตแบบอพยพเคลื่อนย้ายหาของป่า-ล่าสัตว์แบบดั้งเดิมควรเป็นอย่างไรและแนวทางการจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์มานีควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ รูปแบบสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์มานีที่ค่อนข้างดั้งเดิม
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเอง
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนมานี เพื่อการดำรงอยู่ เรียนรู้และปรับตัว ให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

เพื่อจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือชุมชนมานีบ้านโละหาร เป็นแหล่งข้อมูลและกรรมการชุมชน ให้ความช่วยเหลือและปกป้องด้านสิทธิมนุษยชน

ขอบเขตพื้นที่

ชุมชนมานีบ้านโละหาร ต. ท่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง

ประเด็นในการศึกษา

1. ศักยภาพ/องค์ความรู้ วิถีชีวิตวัฒนธรรม
 - แผนที่การอพยพเคลื่อนย้ายชุมชน
 - แผนที่ทรัพยากรในพื้นที่ป่า
 - ปฏิทินวัฒนธรรม
 - การเก็บหาของป่า-ล่าสัตว์

- การเลี้ยงชีพด้านอื่นๆ
 - ประชากร และความสัมพันธ์ทางเครือญาติ
2. เงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระยะยาว
- แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า
 - แนวโน้มการลดลงของพืชอาหาร สมุนไพรรักษาโรค และสัตว์ป่า
3. แนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนมาขึ้น เพื่อการดำรงอยู่ เรียนรู้และปรับตัว ให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี
- การหาแนวทาง กติกาหรือข้อตกลงร่วมกันต่อการอนุรักษ์และจัดการวัฒนธรรม
 - การส่งเสริมหรือฟื้นฟูพืชใช้ประโยชน์ให้เพิ่มปริมาณในธรรมชาติ
 - แนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม
4. แนวทางจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือชุมชนมาขึ้นบ้านโละหาร เป็นแหล่งข้อมูลและกรรมการชุมชนให้ความช่วยเหลือและปกป้องด้านสิทธิมนุษยชน
- การจัดตั้งคณะกรรมการและสมาชิก
 - ข้อตกลงร่วมด้านการช่วยเหลือทางสิทธิมนุษยชนและสวัสดิการพื้นฐาน
 - การจัดแสดงและรวบรวมข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์มาขึ้น

แนวทางการดำเนินงาน

1. ทบทวนองค์ความรู้ เอกสารที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 ข้อมูลสภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์และข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่
 - 1.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์มาขึ้น
 - 1.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. พัฒนาศักยภาพนักวิจัย
 - 2.1 อบรมกระบวนการเก็บข้อมูล
 - 2.2 ศึกษาดูงานนอกพื้นที่
3. การเก็บข้อมูล
 - 3.1 ศักยภาพ/องค์ความรู้ วิธีชีวิตวัฒนธรรม
 - ข้อมูลประชากร รายชื่อ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ
 - แผนที่การอพยพเคลื่อนย้ายชุมชน
 - แผนที่ทรัพยากรในพื้นที่ป่า
 - ปฏิทินวัฒนธรรม
 - การสร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องมือ
 - การเก็บหาของป่า-ล่าสัตว์

- การเลี้ยงชีพด้านอื่นๆ

3.2 เงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระยะยาว

- สถานการณ์และแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า
- สถานการณ์แนวโน้มในเชิงปริมาณของพืชอาหาร สมุนไพรรักษาโรค และสัตว์ป่า

4. เวทีวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

5. แนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ในการดำรงอยู่ เรียนรู้และปรับตัว ให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

- การหาแนวทาง กติกาหรือข้อตกลงร่วมกันต่อการอนุรักษ์และจัดการวัฒนธรรม
- การส่งเสริมหรือฟื้นฟูพืชใช้ประโยชน์ให้เพิ่มปริมาณในธรรมชาติ
- แนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม

6. แนวทางจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือชุมชนมาบ้านโละหาร เป็นแหล่งข้อมูลและกรรมการชุมชนให้ความช่วยเหลือและปกป้องด้านสิทธิมนุษยชน

- การจัดตั้งคณะกรรมการและสมาชิก
- ข้อตกลงร่วมด้านการช่วยเหลือทางสิทธิมนุษยชนและสวัสดิการพื้นฐาน
- การจัดแสดงและรวบรวมข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์มา

7. เวทีวิเคราะห์และถอดบทเรียนข้อมูลและกระบวนการ

8. เวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน

9. การประชุมประจำเดือน

10. สรุปและเขียนรายงาน

ปฏิทินการดำเนินงาน

กิจกรรม	เดือนที่ทำการกิจกรรม (ปีที่ 1)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. ทบทวนองค์ความรู้ เอกสารที่เกี่ยวข้อง	*	*										
2. การพัฒนาศักยภาพนักวิจัย		*										
3. การเก็บข้อมูล	*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	

กิจกรรม	เดือนที่ทำการกิจกรรม (ปีที่ 1)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4.เวทีวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์							*					
5.แนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนมานิ เพื่อการดำรงอยู่ เรียนรู้และปรับตัว ให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี					*	*	*	*	*	*	*	
6.แนวทางจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือชุมชนมานิบ้านโละหาร เป็นแหล่งข้อมูลและกรรมการชุมชนให้ความช่วยเหลือและปกป้องด้านสิทธิมนุษยชน												
7.เวทีวิเคราะห์และถอดบทเรียนข้อมูลและกระบวนการ					*						*	
8.เวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน												
9. .การประชุมประจำเดือน	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
10. การเขียนรายงานความก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์						*						*

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

มิติวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์มานิที่ค่อนข้างดั้งเดิม

2. ได้องค์ความรู้เรื่องเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชนมานิบ้านโละหาร
3. ได้แนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนมานิ และแนวทางการจัดการกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมในพื้นที่ปาดูร์รักษ์ เพื่อเป็นกรณีศึกษาแก่พื้นที่อื่นๆ

มิติพัฒนา

1. มีการออกกติกา ข้อตกลงและแผนงานต่อการจัดการวัฒนธรรมมานิแบบมีส่วนร่วม
2. มีการจัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูล จัดแสดงและให้ความช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชนและสวัสดิการขั้นพื้นฐานต่อกลุ่มชาติพันธุ์มานิ
3. ได้แผนกิจกรรมการอนุรักษ์วิถีชีวิตควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

บทที่ 2

บททวนเอกสารและบริบทพื้นที่

ข้อมูลทั่วไป

หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี

ตำบลทุ่งนารีเป็นตำบลที่ตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2520 พร้อมกับแยกอำเภopakพะเยนเป็นกิ่งอำเภอป่าบอนและเป็นอำเภอป่าบอนจนถึงปัจจุบัน

ประวัติบ้านโหล๊ะหาร

ก่อนจะเป็นบ้านโหล๊ะหาร เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ ชาวบ้านเรียกที่ราบลุ่มว่า โหล๊ะ ในบริเวณที่ราบลุ่มจะมีโหล๊ะและจะมีแหล่งน้ำ สำหรับแหล่งน้ำชาวบ้านเรียกว่า หาร จึงเอามาเรียกรวมกันจนถึงปัจจุบัน เป็นเรื่องเล่ากันต่อๆว่าโหล๊ะหารแห่งนี้เคยมีคนอยู่อาศัยมาก่อน ตอนนั้นโจรชุกชุม คอยปล้นขนเงินขนทองของมีค่าจนหมด หากโจรเห็นว่าปล้นอะไรไม่ได้แล้วก็จะหยุดพักหุงข้าวกินกันจนอิ่มแล้วก็ไป ประกอบกับตอนนั้นมีโรคห่าระบาด (โรคอหิวา) ยังไม่มียารักษาทำให้เจ็บป่วยติดต่อกันและล้มตายไปมาก จึงอพยพหนีออกจากบ้านโหล๊ะหารไปอยู่ที่อื่นกันหมด จนกระทั่งมีคนอพยพเข้ามาที่ละครอบครัว และนำญาติพี่น้องตามหลังกมา บุกร้างทางพง เกาะกลุ่มกันเป็นบริวารเพื่อปกป้องกันเอง ไม่ให้ถูกรังแก จนเป็นหมู่บ้านใหม่เมื่อประมาณ 50 กว่าปีที่ผ่านมานี้เองจนถึงปัจจุบัน

หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารีได้มีแนวคิดสร้างหน่วยฯ เมื่อ นายบรรเจิด สุวรรณวงศ์ ได้มีคำสั่งให้ทำหน้าที่หัวหน้าสายตรวจเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด มีหน้าที่ออกตรวจปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ทั้ง 4 จังหวัด พื้นที่รอบๆเขตฯเขาบรรทัดคือ พัทลุง ตรัง สตูล และสงขลา ในขณะที่นำทีมงานออกตรวจถึงบริเวณบ้านโหล๊ะหารทุกครั้งจะต้องพบการกระทำผิดทุกครั้ง โดยเฉพาะการแปรรูปไม้เพื่อจำหน่าย คนที่แปรรูปไม้ก็ทำมาหากินไป เมื่อต้นไม้ถูกโค่นล้มหลายๆต้น ก็ทำให้ไม้อันกลางและไม้พื้นล่างถูกกิ่งก้านทับจนราบคาบ หลังจากนั้นก็ต้องการที่จะทำกินเข้าครอบครองจับจองแบ่งปันในญาติพวกพ้อง บุกรุกเผาปรนจนเตียนโล่ง และปลูกข้าวไร่เป็นอาหาร และเปลี่ยนมาเป็นปลูกผักปลูกพืชยืนต้น เช่น ยางพารา ผลไม้ และปาล์มน้ำมันจนถึงปัจจุบัน

ข้าพเจ้าฯ จึงนำเสนอผู้บังคับบัญชาในสมัยนั้น คือ หัวหน้าฯ ระตะวงกุล ซึ่งเป็นหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด ว่าน่าจะสร้างหน่วยพิทักษ์ป่า บริเวณ บ้านโหล๊ะหารสัก 1 แห่ง ซึ่งเป็นหน่วยฯ

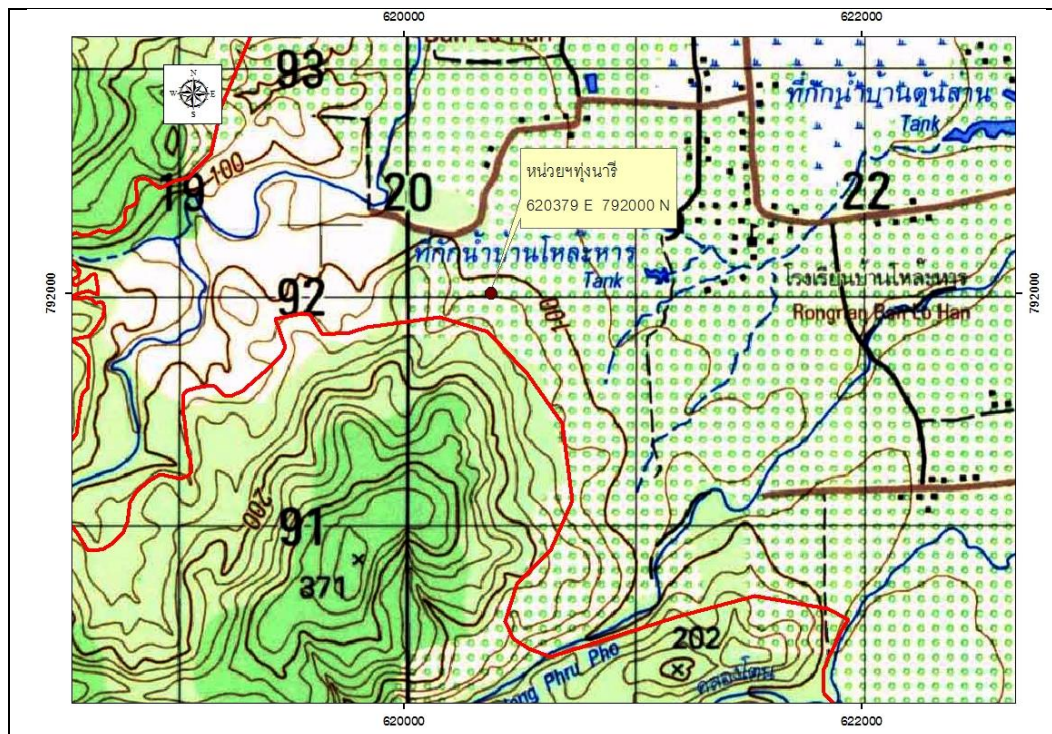
ถาวร เพราะก่อนหน้านี้มีแล้วแต่เป็นหน่วยชั่วคราว ซึ่งถูกชาวบ้านลอบเผาหรือวางเพลิงทั้งสองครั้ง จนเจ้าหน้าที่เห็นกันหมดไม่มีใครกล้าอยู่ทำงาน

จนกระทั่งเมื่อประมาณปี พ.ศ.2537 หรือ 2538 ก็ได้รับการจัดสรรงบประมาณให้สร้างหน่วยขุนารีในการบริหารของหัวหน้าเขตเขาบรรทัดคนใหม่ ขออนุญาตเอ่ยนาม นายสมพร ศิริพรภักดีกุล และได้มีคำสั่งให้ นายบรรเจิด สุวรรณวงศ์ มาทำหน้าที่เป็นหัวหน้างาน เริ่มตั้งแต่พบปะผู้นำท้องที่ท้องถิ่น ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจท้องที่ เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับหน่วยที่มาสร้างใหม่ ทำหน้าที่อะไรให้พอรับทราบ หลังจากนั้นเริ่มหาแกนนำหมู่บ้านที่เห็นด้วยกับเรา และเริ่มหาพื้นที่ที่เหมาะสม จนที่สุดก็โน้มน้าวเจ้าของที่ดินจนได้ 1 ไร่ กว่าๆ เกือบ 2 ไร่ โดยมีข้อแลกเปลี่ยนบ้าง คือ เอาลูกเขาเข้ามาทำงานด้วย2คน เป็นอันว่าตกลง เริ่มก่อสร้างหน่วยฯ ประมาณ 1-2 ปี เสร็จทำพิธีเปิดหน่วยฯ โดยมี นายสุวิทย์ รัตนรัตน์ ผู้ว่าสมัยนั้นเป็นประธานให้ และฝ่ายสงฆ์ก็ได้ นิมนต์พระอาจารย์ผล หรือพระครูสังวรธรรมจารี เจ้าคณะอำเภอป่าบอนปัจจุบัน และเป็นพระเกจิอาจารย์ที่ศักดิ์สิทธิ์ทุกด้านจนเป็นที่เลื่องลือในภาคใต้ และชาวต่างชาติมาเลเซีย สิงคโปร์ เป็นอย่างมาก

ที่ตั้งและอาณาเขต

หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี ตั้งสำนักงานอยู่ที่ หมู่ที่ 7 บ้านโหล๊ะหาร ตำบลทุ่งนารี อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ ตั้งอยู่ที่พิกัด 47N 0620379 E – 0792000N เป็นที่ราบเชิงเขา สูง 120เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ด้านทิศเหนือ ติดถนนสายอ่างเก็บน้ำป่าบอน บ้านโหล๊ะหารใกล้ๆมีคลองต้นน้ำป่าบอน พื้นที่ด้านทิศใต้ภูเขาสูง 371 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีคลองพुरुพร้อ คลองโดน ด้านตะวันออกเป็นสวนยางพารา สวนผลไม้ และชุมชน ด้านทิศตะวันตกติดป่าต้นน้ำคลองป่าบอน อ่างเก็บน้ำป่าบอน เทือกเขาบรรทัด

ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลทุ่งนารี ทิศตะวันตกเป็นภูเขาสูง มีสภาพเป็นป่าดิบชื้น และอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ส่วนที่ราบลาดจากเทือกเขาบรรทัดด้านทิศตะวันตก ไปสู่ ทิศตะวันออก มีเนินเขาสูงต่ำสลับกันไป มีลำห้วย ลำคลองไหลผ่านหลายสาย พื้นที่ราบส่วนใหญ่ในที่ราบ เป็นพื้นที่ ทำนา ที่เนินสูงเป็นพื้นที่ทำสวนยางพารา ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายเหมาะสำหรับการทำสวน ยางพารา และ ทำการปลูกพืชเกษตรอื่นๆ

ลักษณะแหล่งน้ำและลุ่มน้ำ

ลักษณะทางน้ำของตำบลทุ่งนารี มีทางน้ำสายสำคัญ 3 สาย ได้แก่ คลองป่าบอน คลองหลง และคลองพรุพร้อ ซึ่งมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด

คลองป่าบอน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัดทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่ตำบล ทุ่งนารี มีทิศทางการไหลจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านหมู่ 7 บ้านโหละหาร หมู่ 6 บ้านยางขาคิม หมู่ 9 บ้านหารบัว ก่อนจะมีห้วยบ้านทุ่งคลองควาย ไหลจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตกมาสบกับ คลอง

ป่าบอนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ หมู่ 2 บ้านทุ่งคลองควาย แล้วไหล ผ่านพื้นที่หมู่ 2 บ้านทุ่งคลองควาย ก่อนจะมีห้วยสวนพลู (ห้วยหนองพลู) ไหลจากทิศใต้ไปทางทิศเหนือมาสบกับคลองป่าบอนทางด้านทิศเหนือของหมู่ 2 บ้านทุ่งคลองควาย ก่อนจะไหลผ่านไปยังตำบลวังใหม่ ในด้านทิศ

ตะวันออกเฉียงเหนือของตำบลทุ่งนารี ห้วยบ้านทุ่งคลองควาย เป็นแพรกสาขา ขนาดเล็กของคลองป่าบอน มีต้นกำเนิดบริเวณ

พื้นที่เนินเขาในพื้นที่หมู่ 2 บ้านทุ่งคลองควาย มีทิศทางการไหลจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตกผ่าน

พื้นที่หมู่ 2 บ้านทุ่งคลองควาย ก่อนจะไหลไปพบกับคลองป่าบอนทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่

2 บ้านทุ่งคลองควาย ห้วยสวนพลู (ห้วยหนองพลู) เป็นแพรกสาขาของคลองป่าบอน มีต้นกำเนิดบริเวณด้านทิศใต้ของหมู่ 4 บ้านป่าบาก มีทิศทางการไหลจากทิศใต้ไปทางทิศเหนือ ผ่านพื้นที่หมู่ 4 บ้านป่าบาก ก่อนจะไหลไปพบกับคลองป่าบอนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่ 4 บ้านป่าบาก

คลองหลง มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาบรรทัด บริเวณทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่ 7 บ้านโหล๊ะหาร มีทิศทางการไหลจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ไหลผ่านพื้นที่หมู่ 7 บ้านโหล๊ะหาร ชื่อตามท้องถิ่น เรียกว่า คลองโหล๊ะหาร ก่อนจะไหลต่อไปยังที่กักน้ำ บ้านต้นสำน ชื่อตามท้องถิ่นเรียกว่า คลองต้นสำน แล้วไหลต่อไปผ่านพื้นที่ หมู่ 8 บ้านต้นสำน หมู่ 1 บ้านพรุโอน หมู่ 3

บ้านทุ่งนารี และหมู่ 5 บ้านบ่อสน ก่อนจะวกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วมีคลองยางแดง ไหลจาก

ทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกมาพบกับคลองหลงทางด้านทิศตะวันออกของหมู่ 5 บ้านบ่อสน ก่อนจะไหลผ่านไปยัง ตำบลโคกทราย คลองยางแดง เป็นแพรกสาขาของ คลองหลง มีต้นกำเนิดบริเวณแนวเขาสูงด้านทิศตะวันตกของหมู่ 6 บ้านยางขาคีม มีทิศทางการไหลจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกผ่านหมู่ 7 บ้านโหล๊ะหาร หมู่ 6 บ้านยางขาคีม หมู่ 1 บ้านพรุโอน และหมู่ 9 บ้านหารบัว ก่อนจะไหลไปยังที่กักน้ำบ้านหารบัว แล้วไหลต่อไปผ่านหมู่ 5 บ้านบ่อสน แล้ววกไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มาพบกับคลองหลงทางด้านทิศตะวันออกของหมู่ 5 บ้านบ่อสน ก่อนจะไหลผ่านไปยังตำบลโคกทราย

คลองพรุพร้าว เป็นคลองสายหลักด้านทิศใต้ของตำบลทุ่งนารี ใช้เป็นเขตแบ่งการปกครอง

ระหว่างจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา คลองพรุพร้าวมีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาบรรทัด บริเวณทางทิศ

ตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่ 7 บ้านโหล๊ะหาร มีทิศทางการไหลจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านหมู่ 8 บ้านต้นสำน ก่อนจะวกไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านหมู่ 1 บ้านพรุโอน แล้ววกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วจึงไหลลงอ่างเก็บน้ำบ้านคลองทราย ก่อนจะไหลต่อไปผ่านหมู่ 3 บ้านทุ่งนารี ก่อนจะมีคลองทราย ไหลจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมาพบกับคลองพรุพร้าว ทางด้านทิศใต้ของหมู่ 3 บ้านทุ่งนารี แล้วจึงไหลผ่านไปยังตำบลโคกทราย (กรมทรัพยากรธรณี,25558)

ลักษณะภูมิอากาศ

มีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ สามารถสรุปฤดูกาลได้เป็น 2 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ต้นกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนกันยายน ระยะนี้เป็นช่วงว่าง ระหว่างฤดูมรสุม จะมีลมจากทิศตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุม ทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวทั่วไป เดือนที่มีอากาศร้อนที่สุดคือเดือนเมษายน มีอุณหภูมิเฉลี่ย 24.41 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด 37.7 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุด 18.5 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงมกราคมเป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด คือ เดือนพฤศจิกายนปริมาณ 577.3 มิลลิเมตร มีฝนตกทั้งหมด 78.5 วัน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี 2,307.3 มิลลิเมตร(ที่มา : สถิติภูมิอากาศในคาบ 14 ปี (พ.ศ.2549--2557) สถานีตรวจวัดอากาศพัทลุง กรมอุตุนิยมวิทยา, 2557)

ลักษณะทางธรณีวิทยา

ลักษณะธรณีวิทยาตำบลทุ่งนารี ประกอบด้วย หินใบโอไทต์ มัสโคไวต์ แกรนิต (TRgr) เนื้อปานกลางถึงหยาบ เนื้อสม่ำเสมอและเนื้อดอก หินปูนเนื้อปนดิน ชั้นบางถึงชั้นหนามาก (Ork) หินโคลน หินโคลนเนื้อซิลิกา หินดินดาน หินเชิร์ต หินหินทราย ชั้นบางถึงชั้นหนา (Ck) หินทรายอาร์โคส เนื้อละเอียดถึงปานกลาง ชั้นบาง สลับด้วยหินกรวดมน หินทรายแป้ง แสดงการวางชั้นเฉียงระดับ (JKI) ตะกอนเศษหินเชิงเขาและตะกอนผุพังอยู่กับที่ (Qc) และตะกอนน้ำพา (Qa) (ที่มา : แผนที่ธรณีวิทยาจังหวัดพัทลุงกรมทรัพยากรธรณี, 2550) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตำบลทุ่งนารีเป็นหินอัคนี ยุคไทรแอสซิก (TRgr)ประกอบด้วย หินใบโอไทต์ มัสโคไวต์แกรนิต เนื้อปานกลางถึงหยาบ มีแร่ควอตซ์ เนื้อสม่ำเสมอ และเนื้อดอกแทรกซอนหินตะกอนของหมวดหินรังนก ยุคออร์โดวิเซียน (Ork) ประกอบด้วย หินปูนเนื้อปนดิน สีเทาดำชั้นบางถึงชั้นหนามาก รองรับหินตะกอนในหมวดหินควนกลาง ยุคคาร์บอนิเฟอรัส (Ck) ประกอบด้วย หินโคลน หินโคลนเนื้อซิลิกา หินดินดาน หินเชิร์ต หินหินทรายสีเทาชั้นบางถึงชั้นหนา พบเป็นเขาสูงโดดกระจายตัวอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ และด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งวางตัวรองรับหินตะกอนในหมวดหินลำทับ ยุคครีเทเชียสถึงยุคจูแรสซิก (JKI) ประกอบด้วย หินทรายอาร์โคส สีน้ำตาลอ่อนถึงน้ำตาลแดง เนื้อละเอียดถึงปานกลาง การัดขนาดไม่ดี ชั้นบาง สลับด้วยหินกรวดมน หินทรายแป้ง สีเทาแกมน้ำตาล สีน้ำตาลแกมแดง แสดงการวางชั้นเฉียงระดับ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตำบลทุ่งนารีรองรับตะกอนเศษหินเชิงเขาและตะกอนผุพังอยู่กับที่ (Qc) เศษหินประกอบด้วย หินควอร์ตไซต์ หินทรายหินทรายแป้ง หินแกรนิต ทราย และทรายแป้ง ดินลูกรัง และศิลาแลง กระจายตัวอยู่ทั่วไปทางตอนกลางของตำบลทุ่งนารี และตะกอนน้ำพา (Qa) ประกอบด้วย ดินเหนียวเนื้อทราย ทรายเนื้อดินเหนียว ทรายดินเหนียว และกรวด สีน้ำตาล ถึงสีเทาจาง เนื้อแน่นมาก ชั้นบางถึงชั้นปานกลาง กระจายตัวอยู่ทั่วไปตามลำน้ำสายต่างๆ ทางฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ และฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือ พบหินใบโอไทต์แกรนิตในพื้นที่หมู่ 7 บ้านโหลหาร พบหินทรายเนื้ออาร์โคส (JKI) ในพื้นที่หมู่ 3 บ้านป่าบอน พบหินกรวดมนแทรกสลับกับหินทรายและหินโคลน ในพื้นที่หมู่ 2 บ้านทุ่งคลองควายพบตะกอนเศษหินเชิงเขา ในพื้นที่หมู่ 1 บ้านพรุโณน หมู่ 2 บ้านทุ่งคลองควาย และหมู่ 4 บ้านป่าบาก พบตะกอน

ผู้พ้องอยู่กับที่ ในพื้นที่หมู่ 6 บ้านยางขาคิม และหมู่ 8 บ้านต้นสำน และ พบตะกอนน้ำพาในพื้นที่ หมู่ 1 บ้านพรุโณน หมู่ 5 บ้านบ่อสน และหมู่ 9 บ้านหารบัว
ลักษณะทางชีวภาพ

ทรัพยากรสัตว์ป่า

จากการสำรวจสัตว์ป่าในครั้งนี้(ครั้งเดียว)พบชนิดสัตว์ทั้งหมดไม่น้อยกว่า 40 ชนิด 36 สกุล 26 วงศ์ จากการสำรวจ บริเวณน้ำตกโตนสะตอและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบของ หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี จังหวัด พัทลุงแยกออกเป็นกลุ่มๆ ดังนี้

กลุ่มสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (Mammals)

พบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมน้อยกว่า 5 ชนิด ได้แก่ วงศ์กระรอก (Sciuridae) วงศ์ค้างคาวผลไม้ (Pteropodidae) วงศ์กระแต (Tupaiaidae) ฯลฯ เป็นต้น

กลุ่มสัตว์เลื้อยคลาน (Reptiles)

สัตว์เลื้อยคลานพบไม่น้อยกว่า 9 ชนิด เช่น ได้แก่ วงศ์เต่าบก (Testudinidae) วงศ์กิ้งก่า (Agamidae) ฯลฯ เป็นต้น

กลุ่มนก (Birds)

พบนกทั้งหมดไม่น้อยกว่า 8 ชนิด ได้แก่ วงศ์นกกาฝาก (Dicaeidae) วงศ์นกกินแมลงและนกกระราง (Timaliidae) วงศ์นกเต่าลมและนกเต่าดิน (Motacillidae) ฯลฯ เป็นต้น

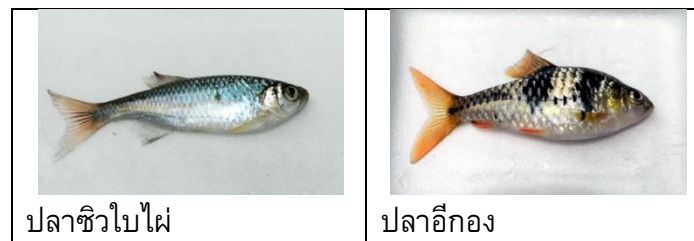
กลุ่มสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibians)

สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกพบไม่น้อยกว่า 5 ชนิด ได้แก่ วงศ์อึ่งกราย (Megophryidae) วงศ์คางคก (Bufonidae) วงศ์กบ เขียด (Ranidae) ฯลฯ เป็นต้น

กลุ่มปลา (Fishes)

พบปลาทั้งหมดไม่น้อยกว่า 13 ชนิด ได้แก่ ครอบครัวปลากray (Notopteridae) ครอบครัวปลากระทุงเหวน้ำจืด (Belonidae) ครอบครัวปลาสร้อย (Belontiidae) ฯลฯ เป็นต้น

ทรัพยากรป่าไม้

บริเวณป่าต้นน้ำป่าบอนพบ เป็นป่าดิบชื้น มีลักษณะสังคมพืชในบริเวณหุบเขาที่ระดับความสูง 140 เมตร ไม้ในเรือนยอดชั้นบนประกอบด้วย ยางมันหมู กระบากดำ *Lithocarpus elementianus* ไม้ในเรือนยอดชั้นรองได้แก่ แลนบาน (*Canarium cf. denticulatum*) สังเคียด (*Aglaia eximia*) และไม้สังเคียดอื่นๆ (*Aglaia spp.*) หว้า (*Eugenia spp.*) ตังหน (*Calophyllum floribundum*) มังคาก หานเทา (*Dacryodes rostrata*) ตำตะโก (*Diospyros wallichii*) ขี้หนอนหวาย (*Gironiera subequalis*) เลือดแรด (*Knema globularia*) หันช้าง อ้ายปาว (*Stemonurus malaccensis*) และสักหิน (*Vatica cinerea*) เป็นต้น สังคมพืชบริเวณไหล่เขาที่ระดับความสูง 320 เมตร ไม้ในเรือนยอดชั้นบน

ประกอบด้วย สัตบรรณ (*Alstonia scholaris*) บุนนาค ขุนไม้ (*Podocarpus wallichianus*) แดงควน ไม้
ในเรือนยอดชั้นรองลงมาได้แก่ ไม้หอม จิก (*Barringtonia* sp) เทพทาโร (*Cinnamomum porrectum*)
เปล้าทอง (*Croton argeratus*) ปลาไหลเผือก (*Eurycoma longifolia*) หลาวชะโอน (*Oncosperma*
tigillaria) และ *Rhodamnia* cf. *Cinnerea* เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2542)

ข้อมูลเอกสารและบริบทของมานิ

คนไทยรู้จักมานิในชื่อเงาะป่าชาไกมานานแล้ว ชนกลุ่มนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อเช่นแถบจังหวัด
พัทลุงสงขลาและชาวไทยทั่วไปเรียกว่าเงาะชาวป่าบ้างภาษามลายูถิ่นแถบจังหวัดยะลาปัตตานีและ
นราธิวาสเรียก “ซาแก” ภาษามลายูกลางเรียกซาไก (Sakai) และโอริง อัสลี (Orang asli) ส่วน
นักวิชาการทั้งทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยาชาติพันธุ์วิทยา ตลอดจนนักภาษาศาสตร์เรียกชนกลุ่มนี้ว่าชา
ไกสำหรับชาไกเรียกตัวเองว่า “มานิ” เพราะแปลว่าคนดั้งเดิมเจ้าของถิ่นเดิมหรือคนพื้นเมืองไม่ชอบที่คน
อื่นเรียกซาแกหรือซาไกเนื่องจากคำนี้แปลว่าป่าเถื่อนในปัจจุบันคำว่าชาไกมีความหมายอ่อนลงมากและ
ในความหมายของมานิเองแล้วคำว่าชาไกมีความหมายเหมือนกับคนอื่น ๆ ซึ่งหมายถึงมนุษย์เผ่าพันธุ์
หนึ่งที่มีลักษณะเด่นคือผิวดำตัวเล็กและผมหยิกเป็นฝอยเพื่อให้อนุวรรตตามความนิยมของนักวิชาการ
ทั่วไปจึงเรียกชาวเงาะว่าชาวซาไก และในการลงพื้นที่ ที่ผู้จัดทำได้ศึกษามาชาวซาไก ก็จะบอกว่าไม่
ชอบให้เรียกพวกเขาว่า “ซาไก” เช่นกัน พวกเขาอยากให้เรียกว่า “มานิ” เพราะมานิ แปลว่า คน พวกเขา
บอกว่าเขาก็เป็นคนธรรมดาแบบเรานี่แหละ พวกเขาไม่อยากให้เรามองว่าพวกเขาเป็นตัวประหลาดหรือ
มนุษย์ป่า

นักมานุษยวิทยาโดยทั่วไปยอมรับกันว่าชาติพันธุ์ชาไกในภาคใต้ของประเทศไทยและที่อยู่เป็น
จำนวนมากในประเทศมาเลเซียอยู่ในเผ่าเนกริโต (Negrito) ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยของมนุษย์เชื้อชาติเน
กรอยด์ (Negroids) หรือมนุษย์ผิวดำและชาวซาไกคงอาศัยอยู่ในส่วนนี้ของโลกตั้งแต่สมัยหินกลาง
(Middle stone age) ลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไปของชนเผ่านี้คือโครงสร้างทางร่างกายค่อนข้างเตี้ย
ผิวดำผมหยิกสูงเพียง 145-150 ซม. กะโหลกศีรษะกว้างนักมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่าชนกลุ่มนี้อพยพมา
อยู่ในภาคใต้ของประเทศไทยและในแหลมมลายูราวสี่พันปีมาแล้วโดยเริ่มมาจากทะเลทรายสะฮาราใน
แอฟริกาบ้างกล่าวว่าชนกลุ่มนี้อพยพเข้ามาอยู่บนแหลมมลายูภายหลังชนเผ่าเซมิงและอาจเป็นเผ่า
เดียวกันกับเผ่าเมตตาบนเกาะลังกาซึ่งอพยพเข้ามาในดินแดนแห่งนี้มานานแล้ว

แต่ในปัจจุบันนี้จากที่ผู้จัดทำได้ศึกษามาพบว่า ชนเผ่ามานิชาไกได้อาศัยอยู่ในเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็น
เทือกเขาที่เชื่อมติด 4 จังหวัดได้แก่ พัทลุง ตรัง สตูลและสงขลา ซึ่งชาวมานิ ชาไก ก็ได้อาศัยอยู่เกือบ
ทุกจังหวัดและมีการพบปะกันบ่อยเมื่อเวลาที่พวกเขาออกไปล่าสัตว์และหาอาหาร และจากที่ผู้จัดทำได้

ศึกษามากก็พบว่า มานี ที่อาศัยอยู่ที่จังหวัดอื่นๆนั้น พวกเขาได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่เหมือนคนปัจจุบันแล้ว ซึ่งต่างจากที่พัทลุง ที่มานียังคงเหลือเอกลักษณ์และวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมๆ ผู้จัดทำก็ได้สอบถามไปว่า ไม่คิดจะมาใช้ชีวิตแบบคนธรรมดาบ้างหรือ พวกเขาตอบว่า “อยู่แบบนี้แหละ อยู่ได้บายแล้ว” นี่คือการตอบที่ยินจากปากพวกเขา นั้นแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าบางที่เราอาจจะมองว่าพวกเขาใช้ชีวิตอยู่แบบลำบาก แต่ในความเป็นจริงแล้วสำหรับพวกเขานั้นคือความสุขที่ได้ใช้ชีวิตแบบธรรมดาพอเพียง ไม่ยึดติดกับโลกภายนอก ไม่มีหนี้สิน และผู้จัดทำก็คิดว่านั่นคงจะเป็นความสุขของพวกเขาจริงๆ

ลักษณะทั่วไปของมานิ

มานิ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์นิกริต (Nigrito) รูปพรรณสัณฐานของมานิ มีรูปร่างเตี้ย ผิวดำคล้ำ ผมหยิก ขมวดเป็นฝอย จมูกแบนกว้าง ริมฝีปากหนาดำ คีวตคหนา นัยน์ตาสีดาเป็นประกาย นิ้วมือนิ้วเท้าโต ชนเผ่ามานินี้เป็นพวกที่อพยพเข้ามาอยู่ในแหลมมลายู ภายหลัง ชนเผ่าเซม้ง แต่ก็นับว่าซาไกเป็นกลุ่มมนุษยชาติเก่าแก่ที่มีถิ่นฐานอยู่ใน พื้นที่ตอนใต้ของประเทศไทย ตลอดไปจนในประเทศมาเลเซีย และบางส่วนของประเทศอินโดนีเซียมาก่อนคนเผ่าอื่นทั้งหมด โดยศึกษาจากประเพณีการฝังศพของ ชาวซาไกปัจจุบันยังมีร่องรอย ตรงกับลักษณะการฝังศพของ คนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประมาณยุค หินกลาง (Middle Stone Age ครอบคลุม ระยะเวลาระหว่าง 10,000-6,000 ปีมาแล้ว)

ปัจจุบันมานิในประเทศไทยเป็นชนกลุ่มน้อยที่ขอบอาศัยอยู่ตามป่าใกล้กับพรมแดนไทย กับมาเลเซีย พบอาศัยอยู่ใน แถบจังหวัดภาคใต้ ของประเทศไทย ที่จังหวัดนราธิวาส ยะลา สตูล และพัทลุง สำหรับ มานิที่ จังหวัดยะลา ทางราชการได้จัดสรรพื้นที่อาศัยให้กับชาวซาไกที่บ้านแหร อาเภอนาทวี จังหวัดยะลา มีชื่อหมู่บ้านว่า หมู่บ้านซาไก ชาวซาไกทุกคน ในหมู่บ้านนี้จะมีนามสกุลใช้เหมือนกันว่า ศรีธารโต อันเป็นนามสกุลที่สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ พระราชทาน ในหมู่บ้านดังกล่าวมีชนเผ่าซาไกอาศัยอยู่ราว 30 คน

โดยทั่วไปแล้ว มานิจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ ละ 20-50 คน ซาไกมีลักษณะสังคมล่าสัตว์และเก็บของป่า ซึ่งเป็นสังคมของมนุษย์ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ใช้ชีวิตแบบเร่ร่อนไม่อยู่เป็นหลักแหล่งที่แน่นอน จะอพยพโยกย้ายที่อยู่อาศัยอยู่เสมอ สาเหตุที่ซาไกอพยพเรื่อย ๆเนื่องจากพวกนั้นอาศัยอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เมื่อแหล่งอาหารคือ เผือก มัน ในบริเวณ ที่อยู่อาศัยหมด ลงก็ต้องย้ายไปหาที่อยู่แห่งใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่า และถ้ามีคนตาย เมื่อฝังศพแล้วจะรีบอพยพหนีไปทันทีเพราะกลัวผีและกลัวเสือมากินศพและ ทำอันตราย แก่คนที่เหลืออยู่และเมื่อถ้ายอดจระเข้มาถึงที่พักอาศัย ก็อพยพย้ายบ้านไป (ซาไกจะถ้ายอดจระเข้จากบริเวณรอบนอกที่พักแล้วค่อย ๆ วกเข้ามาใกล้ที่พักเรื่อย ๆ) และหากมีคนนอกเผ่ามาเจอ และขอลูกไปเลี้ยง มานิก็จจะรีบอพยพย้ายบ้านหนีเช่นกัน

จากที่ผู้จัดทำได้เข้าไปศึกษาพบว่า ในปัจจุบันนี้ ชาวมานิ ซาไก อยู่กันเป็นครอบครัวมี 9 ครอบครัว รวมสมาชิกทั้งหมด 32 คน ในเผ่าก็จะมี “หัวหน้าเผ่า” หรือเรียกว่า “ผู้ใหญ่บ้าน” และในเผ่านี้ก็จะมีผู้ใหญ่บ้านคือ “เฒ่าด้อม” แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเฒ่าด้อมเป็นคนอาวุโสที่สุด เพราะจากที่สอบถามมาพวกเขาบอกว่า คนที่มีอายุมากที่สุดคือ “เฒ่าลอย” อายุ 72 ปี ถือว่าเป็นผู้ที่อาวุโสที่สุด แต่เหตุผลที่ “เฒ่าด้อม” ได้ถูกเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน เพราะเฒ่าด้อมสามารถคุยกับทุกคนในเผ่าได้ ทุกคนจะเชื่อฟังเฒ่าด้อมและเขาสามารถจัดการปัญหาและเรื่องต่างๆที่เกิดขึ้นในเผ่าได้ แต่ก็ยังมีอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่ให้สัมภาษณ์ผู้จัดทำนั่นก็คือ “เฒ่ายาว” ซึ่งถ้าดูจากภายนอกแล้วจริงๆเฒ่ายาวน่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้านที่สุด เพราะเฒ่า

ยาวดูเหมือนคนชำนาญในหลายๆเรื่องและสามารถพูดคุยกับผู้จัดทำได้เข้าใจที่สุด แต่เหตุผลที่เฒ่ายาวไม่ได้ถูกเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านเพราะว่า เฒ่ายาวอยู่กับสังคมภายนอกเกินไป กล่าวคือ เฒ่ายาวจะเป็นคนที่ลงมาพบปะผู้คน

หมู่บ้าน ไปจ่ายตลาดหรือซื้อของกินในตลาดและไปงานต่างๆที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน เหมือนวันนั้นที่ผู้จัดทำได้ไปลงพื้นที่ ซึ่งผู้จัดทำได้อาเสื่อผ้าไปบริจาคด้วย เฒ่ายาก็ถามผู้จัดทำว่า “มีเสื่อแขนยาวมั่งมาย อีไปงานศพข้างล่างหิด” ผู้จัดทำก็ได้หาเสื่อให้เฒ่ายวและโชคดีมีเสื่อเช็ดแขนยาวสีขาวมาหนึ่งตัว ทำให้เฒ่ายวได้ใส่เสื่อตัวนั้นไปงานศพ ผู้จัดทำดูจากสีหน้าของเฒ่ายวแล้วเขาดีใจและมีความสุขมากดูเหมือนเขาจะมองว่าเขาแต่งตัวหล่อเท่เหมือนคนปกติทั่วไปจากเหตุผลดังกล่าวเฒ่ายวจึงไม่ได้ถูกเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน

ในเผ่ามานิ ซาไก ในการเรียกชื่อ ทุกคนจะมีคำนำหน้าว่า “เฒ่า”ไม่ว่าจะผู้หญิงหรือผู้ชายจะต้องใช้คำนำหน้าว่า “เฒ่า” ทุกคน เช่น “ยว” จะเรียกว่า “เฒ่ายว” หรือผู้หญิงที่ชื่อ “กุง” ก็จะเรียกว่า “เฒ่ากุง” เป็นต้น ถ้าเปรียบเทียบกับคนปกติธรรมดาคำว่า “เฒ่า” ก็อาจจะเปรียบเหมือนคำว่า “คุณ หรือ พี่” นั่นเอง

ซาไกในประเทศไทยเมื่อนาหลักทฤษฎีนี้มาพิจารณาพบว่าอยู่ในสังคมมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และมีลักษณะมีลักษณะตรงกับยุคแรกเริ่มของสังคมมนุษย์อย่างที่มีอร์แกน เรียกว่า ยุคคนป่า (Savagery) แต่ในที่นี้ขอเรียกว่า สังคมยุคล่าสัตว์และเก็บหาอาหาร (Hunting and gathering) เพราะชาวไทยภูเขาเผ่า ซาไก มีลักษณะสังคมล่าสัตว์และเก็บของป่า ซึ่งเป็นสังคมของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ใช้ชีวิตแบบเร่ร่อน ไม่อยู่เป็นหลักแหล่งที่แน่นอนจะอพยพโยกย้ายที่อยู่อาศัยอยู่เสมอสาเหตุที่ซาไกอพยพเรื่อย ๆ เนื่องจากอาศัยที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เมื่อแหล่งอาหารคือ เผือก มัน ในบริเวณที่อยู่อาศัยหมดลงก็ต้องย้ายไปหาที่อยู่แห่งใหม่ ที่อุดมสมบูรณ์กว่าและถ้ามีคนตาย เมื่อฝังศพแล้วจะรีบอพยพหนีไปทันที เพราะกลัวผีและกลัวเสื่อมากินศพและทำอันตรายแก่คนที่เหลืออยู่ และเมื่อถ่ายอุจจาระมาถึงที่พักอาศัยก็จะอพยพย้ายบ้านไป

ภูมิหลัง ชนเผ่ามานิ จ.พัทลุง

มานิหรือซาไกเป็นชนกลุ่มน้อยภาคใต้ที่น่าสนใจศึกษา เนื่องจากเป็นชนพื้นเมืองเดิมมีชีวิตเร่ร่อนตามป่าเขาภาคใต้ ซาไกเป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าหนึ่งที่ยังคงเร่ร่อนอยู่ตามป่าเขาในหลายจังหวัดทางภาคใต้ เช่น จังหวัด พัทลุง ตรัง สตูล ยะลา ปัตตานี และ นราธิวาส เป็นต้น

ประชากรชนเผ่ามานิในจังหวัดพัทลุง ในอดีตเมื่อประมาณ 20 ปี ก่อนในแถบเขาบรรทัด ในจังหวัดพัทลุง มีชนเผ่ามานิอยู่ หลายกลุ่มมีจำนวนหลายร้อยคนแต่ปัจจุบันมีเหลืออยู่น้อยมาก

ชนเผ่ามานิในจังหวัดพัทลุง มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างไปจากคนทั่วไปในทุกๆด้าน ซึ่งชนเผ่านี้ไม่ติดที่พักอยู่ ณ ที่หนึ่งๆ ไม่เกิน 10 วัน ก็พากันอพยพไปหาที่อยู่แห่งใหม่ที่มีอาหารสมบูรณ์กว่า เมื่อพักอาศัย

อยู่ที่ใดจะมีการสร้างที่พักขึ้นอย่างหยาบๆ ด้วยกิ่งไม้ หลังคาแบบเพิงหมาแหงน ส่วนพื้นที่พักใช้พื้นดิน มีขนาดเล็ก พอจุตัวเองหรือลูกเมียเท่านั้น และพอถึงหน้ามรสุมพวกเขาก็จะพากันไปลบอยู่ในถ้ำหรือเพิงผา ชีวิตความเป็นอยู่ในกลุ่มของพวกเขานั้นเมื่ออะไรกินจะแบ่งกันกินทั่วทุกคน และกินกันจนอาหารที่มีอยู่จนหมดจึงจะออกไปหาอาหารมากินกันใหม่ ไม่มีการกักตุนหรือถนอมไว้สำหรับวันถัดไป

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยโครงการมานิในพื้นที่ทุ่งนารี นั้นเป็นการเก็บข้อมูลชุมชนและบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับมานิในพื้นที่ โดยนอกจากกระบวนการศึกษาและเก็บข้อมูลแล้ว การดำเนินการยังเน้นไปที่การถ่ายทอดข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง รวมถึงการสร้างเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อที่จะหาทางขับเคลื่อนจัดการให้พื้นที่และโครงการมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้

ขอบเขตเนื้อหาขอบ

เนื้อหาของงานวิจัยโครงการนี้มุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ นิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมของมานิที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านโล๊ะหาร อีกประเด็นคือการทำทำความเข้าใจเกี่ยวกับมานิกับกลุ่มคนนอกในเชิงปฏิสัมพันธ์ โดยที่รายละเอียดและการวางประเด็นศึกษาเริ่มจากการเก็บข้อมูลพื้นฐานรวมถึงบริบท ไปสู่การทำความเข้าใจในระดับลึกในแง่ปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างมานิกับกลุ่มคนต่างๆ ที่ได้เข้ามาสัมพันธ์ โดยขอบเขตของเนื้อหา นั้น มีวัตถุประสงค์ต่อการเป็นข้อมูลพื้นฐานต่อการพิจารณาอย่างมีส่วนร่วมต่อการหาแนวทางที่เหมาะสมต่อการพึ่งตนเอง และลดผลกระทบในแง่ลบต่างๆ ทั้งระบบนิเวศ สังคม วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไปในขณะที่มานิสามารถกำหนดชีวิตและบทบาทของตนเองได้

เขตพื้นที่เป้าหมาย

ชุมชนมานิบ้านโล๊ะหาร ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง พื้นที่รับผิดชอบหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด

ขอบเขตระยะเวลา

1 ปี

ขั้นตอนวิธีการและเครื่องมือวิจัย

- 1) เวทีชี้แจงโครงการวิจัย
- 2) กิจกรรมเปิดเวทีชี้แจงโครงการวิจัย ณ หน่วยพิทักษ์ป่าคลองตง ม. 14 ต. ปะเหลียน อ. ปะเหลียน จ. ตรัง เป็นการชี้แจงแผนการดำเนินงานแก่ พี่น้องมาโนในพื้นที่ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงนักวิชาการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด ให้ได้รับทราบแนวทางการดำเนินงานและทิศทางการขับเคลื่อนพื้นที่เพื่อจัดการปัญหาบนฐานงานวิจัย

- 3) ทดลองเครื่องมือวิจัยแผนที่ชุมชนและปฏิทินวัฒนธรรม
กระบวนการทดลองเครื่องมือ วิจัย โดยใช้แผนที่ชุมชนและปฏิทินวัฒนธรรม เป็นขั้นตอนในการศึกษาบริบททั่วไปของชุมชนในภาพกว้าง ทั้งในแง่พื้นที่ และวัฒนธรรม และยังเป็นเครื่องมือนำทางไปสู่การเข้าถึงชุดความรู้และข้อมูลต่างๆ ที่สัมพันธ์กันในแง่ของ พื้นที่ คน เวลา ฤดูกาล

ฐานของทรัพยากร ปฏิสัมพันธ์ในแง่การต่อรองเชิงอำนาจ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่ง่าย และทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ การดำเนินกิจกรรมนั้น มีการแบ่งทีมตามความเหมาะสม แบ่งบทบาทหน้าที่ ทดลองการทำงานเป็นทีม มีการศึกษา ลงพื้นที่จริง ปฏิสัมพันธ์กับผู้คน สร้างการมีส่วนร่วม การรับรู้ และนำเสนอข้อมูลรวมถึงการให้ข้อเสนอแนะต่อผลของกระบวนการและข้อมูล

กิจกรรม

ดังกล่าวดำเนินการโดยนักวิจัย เจ้าหน้าที่ ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่นและมานิ รวมถึงอาสาสมัคร นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ด้วยคะ

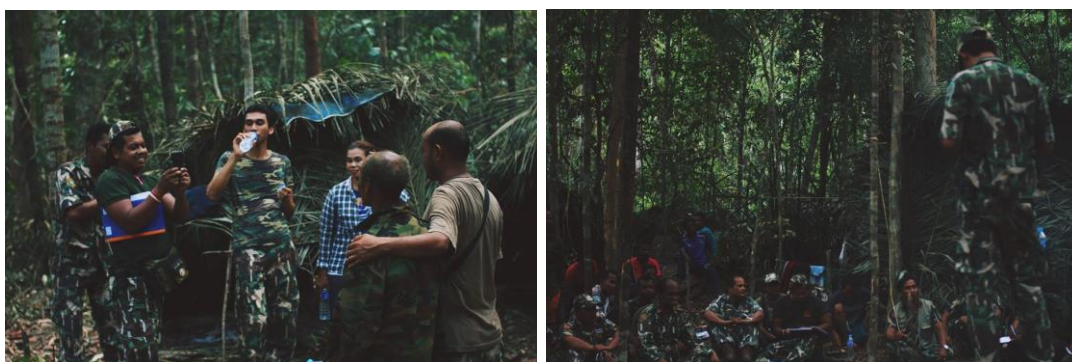

4) เก็บข้อมูลมานิกลุ่มดั้งเดิม

กิจกรรมเก็บข้อมูลกลุ่มมานิดั้งเดิม เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2559 พื้นที่ชุมชนมานิภูผาเพชร ผู้เข้าร่วม 85 คน วัตถุประสงค์เพื่อร่วมเรียนรู้ และเก็บข้อมูลวิถีชีวิตมานิ ร่วมกันระหว่างเครือข่ายสามพื้นที่ คลองตง หุ่นารี่และเขาน้ำเต้า ร่วมกับหน่วยพิทักษ์ป่าวังสายทองและหน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร ผู้ใหญ่บ้านภูผาเพชร นักวิชาการเขตรักษาพันธุ์ฯ เขาบรทัด การเก็บข้อมูลเริ่มจากการนำเสนอข้อมูลจากการทดลองเครื่องมือแผนชุมชนและปฏิทินวัฒนธรรมและเปลี่ยนกัน จากนั้น จึงแบ่งกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม แยกหัวข้อกันเก็บข้อมูล ได้แก่ประเด็น 1)แผนที่และประชากร 2)ที่อยู่อาศัย 3)วิถีชีวิต 4) เครื่องมือเครื่องใช้ ใช้เวลาเรียนรู้เก็บข้อมูล 2 ชั่วโมง จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ รวมทั้งนำเสนอทิศทางการขับเคลื่อนงานโดยหัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าหุ่นารี่และหัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าวังสายทอง

นอกจากประเด็นการเก็บข้อมูลแล้ว มานิหลายคนที่มาจากคลองตงและเขาน้ำเต้า ยังไม่เคยเห็นหรือไม่ได้เรียนรู้ด้วยซ้ำว่ามานิที่มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเป็นอย่างไร หลายคนไม่ได้พบปะกันหลายสิบปี ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล พูดคุย และแลกเปลี่ยนทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลงระหว่างพี่น้องมานิต่างกลุ่มกันด้วย

5) กิจกรรมพัฒนาศักยภาพและศึกษาดูงาน

กิจกรรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย ศึกษาดูงาน ณ หมู่บ้านกะเหรี่ยงไล่โว่ ต.ไล่โว่ อ.สังขละ จ. กาญจนบุรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

ระหว่างวันที่ 5-9 มิถุนายน 2559 ผู้เข้าร่วม 40 คน ประกอบด้วยนักวิจัย เจ้าหน้าที่ พิทักษ์ป่า หน่วยคลองตง หน่วยทุ่งนารี หน่วยพิทักษ์ป่าน้ำตกธาร กระเจาย หน่วยพิทักษ์ป่าวังสายทอง และหน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร รวม 15 คน ชาวบ้าน คลองตง ทุ่งนารีและเขาน้ำเต้า 10 คน มานี 5 คน เจ้าหน้าที่ สกว. 5 คน พี่เลี้ยงทุ่งใหญ่ฯ 3 คน ผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่โครงการ รวมทั้งหมด 40 คน วัตถุประสงค์ในการศึกษาดูงานในพื้นที่ทุ่งใหญ่ มีดังนี้

1. เรียนรู้วิถีชีวิตพี่น้องชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในพื้นที่ไล่โว่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า วัฒนธรรม กฎระเบียบข้อห้าม เงื่อนไขปัจจัยต่าง ต่อการดำรงชีวิต และความเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมเศรษฐกิจและการปรับตัว
2. เรียนรู้การจัดการพื้นที่ป่าและชุมชนในพื้นที่ป่าจากนักวิชาการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรพื้นที่มรดกโลก
3. ถอดบทเรียน องค์ความรู้ ข้อเปรียบเทียบและความเป็นไปได้ต่อการนำองค์ความรู้ที่ได้มาสู่การปฏิบัติในพื้นที่

การศึกษาฐานพื้นที่ไล่โว่ หุบไผ่ภูนเรศวร กาญจนบุรี

6) เก็บข้อมูลตามประเด็น

ศักยภาพ/องค์ความรู้ วิถีชีวิตวัฒนธรรม

- แผนที่การอพยพเคลื่อนย้ายชุมชน
- แผนที่ทรัพยากรในพื้นที่ป่า
- ปฏิทินวัฒนธรรม
- การเก็บหาของป่า-ล่าสัตว์
- การเลี้ยงชีพด้านอื่นๆ
- ประชากร และความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

เงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระยะยาว

- แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า
- แนวโน้มการลดลงของพืชอาหาร สมุนไพรรักษาโรค และสัตว์ป่า

- 7) นำเสนอข้อมูลจากงานวิจัยต่อผู้เยี่ยมเยียน
- a. เจื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระยะยาว
- สถานการณ์และแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า
 - สถานการณ์แนวโน้มในเชิงปริมาณของพืชอาหาร สมุนไพรรักษาโรค และสัตว์ป่า
- 8) เวทีวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์
- 9) แนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนมาลี เพื่อการดำรงอยู่ เรียนรู้และปรับตัว ให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี
- การหาแนวทาง กติกาหรือข้อตกลงร่วมกันต่อการอนุรักษ์และจัดการวัฒนธรรม
 - การส่งเสริมหรือฟื้นฟูพืชใช้ประโยชน์ให้เพิ่มปริมาณในธรรมชาติ
 - แนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม
- 10) แนวทางจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือชุมชนมาลีบ้านโละหาร เป็นแหล่งข้อมูลและกรรมการชุมชนให้ความช่วยเหลือและปกป้องด้านสิทธิมนุษยชน
- การจัดตั้งคณะกรรมการและสมาชิก
 - ข้อตกลงร่วมด้านการช่วยเหลือทางสิทธิมนุษยชนและสวัสดิการพื้นฐาน
 - การจัดแสดงและรวบรวมข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์มาลี
- 11) เวทีวิเคราะห์และถอดบทเรียนข้อมูลและกระบวนการ
- 12) เวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

ผลการดำเนินการเชิงกระบวนการ

1) การทดลองเครื่องมือ

การทดลองใช้เครื่องมือแผนที่ชุมชนและปฏิทินวัฒนธรรมในเชิงกระบวนการนั้น ทีมวิจัยมีศักยภาพในระดับหนึ่งต่อกระบวนการใช้เครื่องมือดังกล่าวในการเรียนรู้ และเกิดการมีส่วนร่วมได้ค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน นักศึกษารวมถึงมานิ (เผ่ายาว) แต่รูปแบบการทำแผนที่ชุมชนแบบแผนที่เดินดินนั้น อาจเป็นเรื่องยากที่จะสามารถอธิบายบริบทให้ครอบคลุมในพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่หากินของมานิได้ เนื่องจากพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่หากินนั้น เป็นพื้นที่ป่า ที่กินบริเวณกว้าง ภูมิประเทศสลับซับซ้อน เป็นป่าดงดิบชื้น ในขณะที่ยกย่องสองเดือนหรือเดือนครึ่งมานิ จะต้องย้ายที่อยู่ที่พักในแหล่งใหม่ที่ไกลออกไป ทำให้รูปแบบแผนที่ชุมชนนั้น อาจไม่ใช่เรื่องตายตัว และการวาดผังชุมชนแบบ “ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม” (cultural landscape) อาจไม่เห็นภาพที่ครอบคลุมพอจะวิเคราะห์พื้นที่ รวมถึงการประเมินแนวโน้มด้านทรัพยากรที่เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นอย่างดี ควรมีการสำรวจเพื่อทำฐานข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่ที่มานิและอาศัยและหากินในระยะยาว ที่อาจต้องใช้เวลาและเทคนิคสมัยใหม่ เช่น GIS ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์รวมถึงการเก็บข้อมูล มูลพืช สัตว์ ที่เชื่อมโยงไปกับวัฒนธรรมในเชิงลึก เพื่อที่จะเป็นฐานในการวิเคราะห์ประเมิน และให้การดูแลในระยะยาว

2) การเก็บข้อมูลกลุ่มดั้งเดิม

การเก็บข้อมูลกลุ่มดั้งเดิมนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบ ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมและความเปลี่ยนแปลงระหว่างกลุ่มละหละและกลุ่มภูผาเพชร ถึงแม้ว่าทั้งสองกลุ่มเป็นญาติสนิทกัน และมีวิถีชีวิตที่ใกล้เคียงกัน แต่เมื่อศึกษาทบทวนในเชิงลึกแล้ว พบว่า มานิกลุ่มละหละ มีวิถีที่เปลี่ยนไปพึ่งพาภายนอกมาก โดยเฉพาะข้าวปลาอาหาร มีโทรทัศน์ดาวเทียม ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์แบบการท่องเที่ยว การเยี่ยมชม และการบริจาคในปริมาณที่มาก

3) การลาดตระเวนเชิงคุณภาพ+งานวิจัยชุมชน

เนื่องจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยของมานิ เป็นพื้นที่ป่า เขตเขาสูงและทรัพยากรนั้นกระจายตัวอยู่ค่อนข้างกว้าง การดำเนินการสำรวจศึกษาข้อมูลนั้น จึงต้องใช้การเดินทางและพักค้างแรมในป่า กระบวนการวิจัยในโครงการจึงใช้วิธี การลาดตระเวนเชิงคุณภาพที่ผสมผสานกับงานวิจัยชุมชน

ผลการดำเนินการด้วย 35pomm วิธีการผสมผสานดังกล่าวนั้น เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานของเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า ที่มีการวางแผน ประเด็น วางแผน แบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัด ทำให้มีการทำงานในลักษณะทีมที่มีประสิทธิภาพและได้มาซึ่งข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์และสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อมานี้ในกลุ่มอีกด้วย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ นอกจากจะได้มาซึ่งข้อมูลแล้วยังเป็นการทำงานด้านมวลชนเชิงรุกที่ส่งเสริมงานด้านการอนุรักษ์และพิทักษ์ป่าอีกด้วย

ผลการดำเนินการเชิงข้อมูล

3.2.1.1 โครงการวิจัยการศึกษาแนวจัดการวัฒนธรรมและจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความ

ช่วยเหลือชุมชนมานิบ้านโละหาร ต. หุ่นาริ อ. ป่าบอน จ. พัทลุง

1) เปิดเวทีชี้แจงโครงการวิจัย (ดูใน 3.2.1)

2) ทดลองเก็บข้อมูล/ทดลองใช้เครื่องมือ

- แผนที่ชุมชน

การเก็บข้อมูลแผนที่ชุมชนบ้านโละหาร ต. หุ่นาริ โดยทีมวิจัยหุ่นาริ ร่วมกับอาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ และนักวิชาการเขตรักษาพันธุ์ฯ เขาบรรทัด กระบวนการลงพื้นที่จริง แบ่งกลุ่ม เก็บข้อมูล ใช้เครื่องมือ GPS ประกอบกับแผนที่ทำมือ เนื่องจากชุมชนมานิกลุ่มนี้อยู่ในป่าลึก และไม่สามารถเข้าถึงกับถนน หรือลำน้ำใหญ่ได้

การเก็บข้อมูลและนำเสนอแผนที่ชุมชนมานิ บ้านโละหาร

- ปฏิทินวัฒนธรรมกระบวนการทดลองใช้เครื่องมือปฏิทินวัฒนธรรมกลุ่มมานิบ้านโละหารนี้ ดำเนินการพร้อมกันกับการเก็บข้อมูลแผนที่ชุมชน โดยการออกแบบในรอบเดือน ฤดูกาลและรอบปี เชื่อมโยงไปสู่การใช้ทรัพยากร

มานิกลุ่มนี้ ยังดำรงชีพด้วยการหาทรัพยากรจากป่าเป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต ในขณะที่ก็ยังคงต้องพึ่งพาบุคคลภายนอกในการยังชีพ เช่นการหายาสมุนไพรในการแลกข้าวสาร หรือการนำสิ่งของมาบริจาคจากคนภายนอก ทำให้มานิมีการหมุนเวียนและลดการใช้ทรัพยากร ทั้งนี้มานิกลุ่มนี้ยังมีการหาทรัพยากรที่หมุนเวียนตามฤดูกาล ได้แก่ สะตอป่า น้ำผึ้งป่า จำปาตะป่า(ขี้ค้อน) และผลไม้จำมากมายหลายชนิดที่ยังไม่สามารถ identify เป็นภาษาใต้หรือภาษาไทยกลางได้

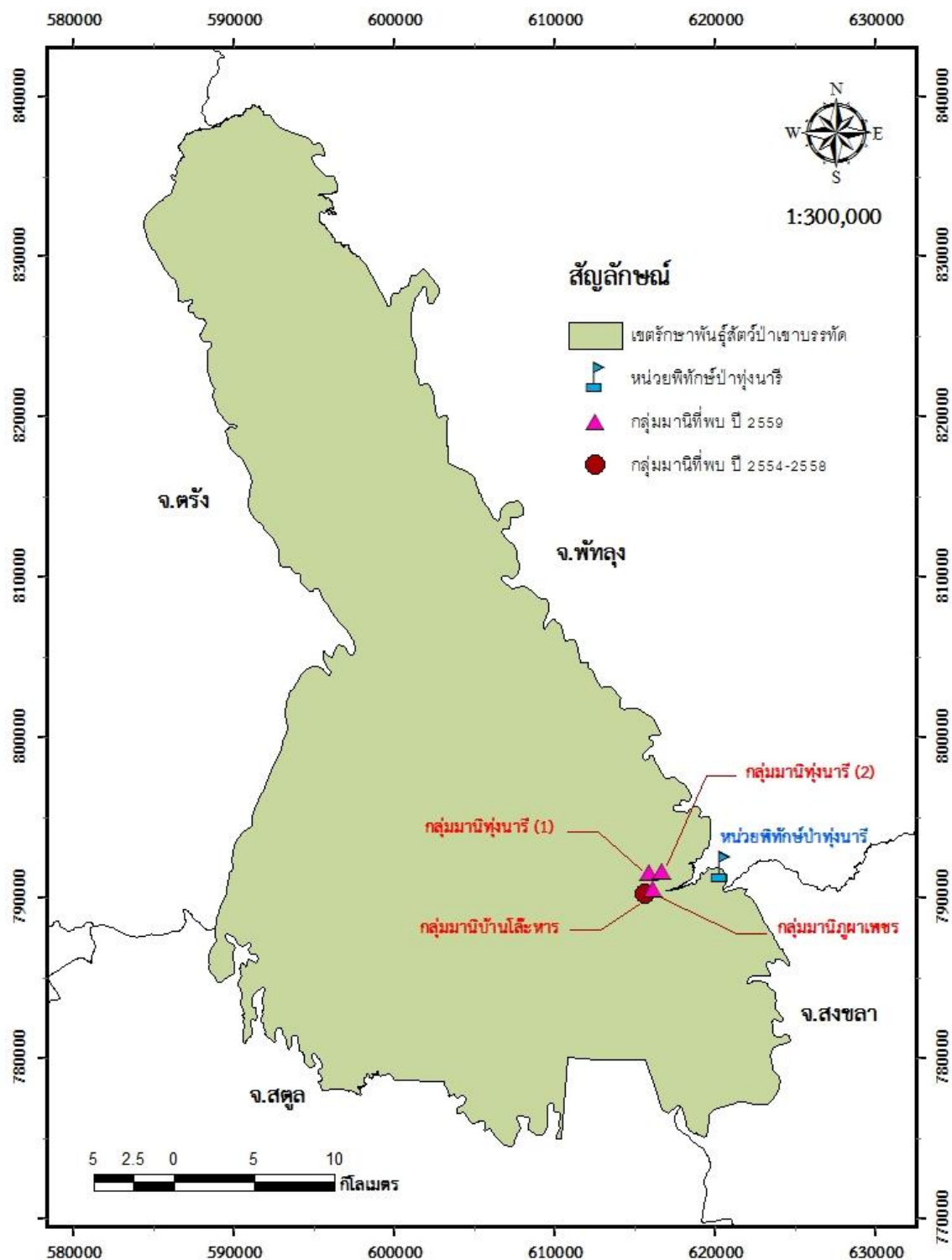

กระบวนการทดลองใช้เครื่องมือ ปฏิทินวัฒนธรรม

- 3) เก็บข้อมูลกลุ่มดั้งเดิม (ดูใน 3.2.1)
- 4) การศึกษาฐานเขตวัฒนธรรมพิเศษตำบลไล่โว่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตก อ. สังขละบุรี จ. กาญจนบุรี (ดูใน 3.2.1)
- 5) เก็บข้อมูล

กลุ่มมานิ บ้านละหาร เป็นกลุ่มที่ยังคงรูปแบบวิถีชีวิตแบบ เคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยและหาของป่าล่าสัตว์ เป็นมานิอีกกลุ่มที่มีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับบรรพบุรุษ ไม่มีการตั้งถิ่นฐานถาวร ไม่มีการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ จากการเก็บข้อมูลวิจัยในรอบหกเดือนจากเริ่มดำเนินโครงการ มานิ มีการโยกย้ายที่อยู่อาศัยถึง 4 ครั้ง ในพื้นที่ป่าเขาสูงเหนือเขื่อนป่าบอนไปจนเขตต้นน้ำ น้ำตกโละหาร น้ำตกโด้ง พื้นที่การอพยพเคลื่อนย้ายไม่ต่ำกว่าร้อยละ 4-5 กิโลเมตรในพื้นที่ป่า โดยพื้นที่หากินจะไกลออกไปอีกจากจุดที่อยู่อาศัยชั่วคราว ในระหว่างการดำเนินการเก็บข้อมูล จึงต้องอาศัยการวางแผนและลาดตระเวนในการค้นหาที่พักของมานิ ทั้งการสืบหาข่าว ศึกษาภูมิประเทศเบื้องต้น การออกลาดตระเวน แกะรอย บางครั้งใช้เวลาถึงสองวันกว่าที่จะสามารถพบมานิและติดต่อก็ได้

แผนที่การกระจายแหล่งที่อยู่อาศัย และการหาอาหารของกลุ่มมานิ
บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด

สภาพภูมิประเทศในพื้นที่ที่มานิอาศัยและโยกย้ายหากินนั้นมีลักษณะเป็นภูเขาสูง ป่าต้นน้ำ มีความซับซ้อนของหุบห้วย เป็นผืนป่าลึกที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากร พื้นที่ถูกรบกวนน้อย ในขณะ ที่วิถีชีวิตของมานิ เป็นวิถีที่กลมกลืนกับธรรมชาติและไม่มีผลกระทบต่อทรัพยากร

ในปัจจุบันนี้ ชาวมานิ อยู่กันเป็นครอบครัวมี 9 ครอบครัว รวมสมาชิกทั้งหมด 32 คน ในเผ่าก็ จะมี “หัวหน้าเผ่า” หรือเรียกว่า “ผู้ใหญ่บ้าน” และในเผ่านี้ก็มีผู้ใหญ่บ้านคือ “เผ่าต้อม” แต่ก็ไม่ได้ หมายความว่าเผ่าต้อมเป็นคนอาวุโสที่สุด เพราะจากที่สอบถามมาพวกเขาบอกว่า คนที่มีอายุมากที่สุด คือ “เผ่าลอย” อายุ 72 ปี ถือว่าเป็นผู้ที่อาวุโสที่สุด แต่เหตุผลที่ “เผ่าต้อม” ได้ถูกเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน เพราะเผ่าต้อมสามารถคุยกับทุกคนในเผ่าได้ ทุกคนจะเชื่อฟังเผ่าต้อมและเขาสามารถจัดการปัญหาและ เรื่องต่างๆที่เกิดขึ้นในเผ่าได้ แต่ก็ยังมีอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่ให้สัมภาษณ์ผู้จัดทำนั้นก็คือ “เผ่ายาว” ซึ่ง ถ้าดูจากภายนอกแล้วจริงๆเผ่ายาวน่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้านที่สุด เพราะเผ่ายาวดูเหมือนคนชำนาญใน หลายๆเรื่องและสามารถพูดคุยกับผู้จัดทำได้เข้าใจที่สุด แต่เหตุผลที่เผ่ายาวไม่ได้ถูกเลือกให้เป็น ผู้ใหญ่บ้านเพราะว่า เผ่ายาวอยู่กับสังคมภายนอกเกินไป กล่าวคือ เผ่ายาวจะเป็นคนที่ลงมาพบปะผู้คน

การลาดตระเวนเชิงคุณภาพ+งานวิจัยชุมชน เก็บข้อมูลวัฒนธรรม ศึกษาความรู้เรื่องพืชในวัฒนธรรมมา
นี้

หมู่บ้าน ไปจ่ายตลาดหรือซื้อของกินในตลาดและไปงานต่างๆที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน เหมือนวันนั้นที่ผู้จัดทำได้ไปลงพื้นที่ ซึ่งผู้จัดทำได้อาเสื่อผ้าไปบริจาคด้วย เฒ่ายาวก็ถามผู้จัดทำว่า “มีเสื่อแขนยาวมั่งมาย อีไปงานศพข้างล่างหิด” ผู้วิจัยก็ได้หาเสื่อให้เฒ่ายาวและโชคดีมีเสื่อเช็ดแขนยาวสีขาวมาหนึ่งตัว ทำให้เฒ่ายาวได้ใส่เสื่อตัวนั้นไปงานศพ ผู้จัดทำดูจากสีหน้าของเฒ่ายาวแล้วเขาดีใจและมีความสุขมากดูเหมือนเขาจะมองว่าเขาแต่งตัวหล่อเท่เหมือนคนปกติทั่วไปจากเหตุผลดังกล่าวเฒ่ายาวจึงไม่ได้ถูกเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน

ในเผ่ามานิ ในการเรียกชื่อ ทุกคนจะมีคำนำหน้าว่า “เฒ่า” ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย จะต้องใช้คำนำหน้าว่า “เฒ่า” ทุกคน เช่น “ยาว” จะเรียกว่า “เฒ่ายาว” หรือผู้หญิงที่ชื่อ “กุ่ม” ก็จะเรียกว่า “เฒ่ากุ่ม” เป็นต้น ถ้าเปรียบเทียบกับคนปกติธรรมดาคำว่า “เฒ่า” ก็อาจจะเปรียบเหมือนคำว่า “คุณ หรือ พี่” นั่นเอง

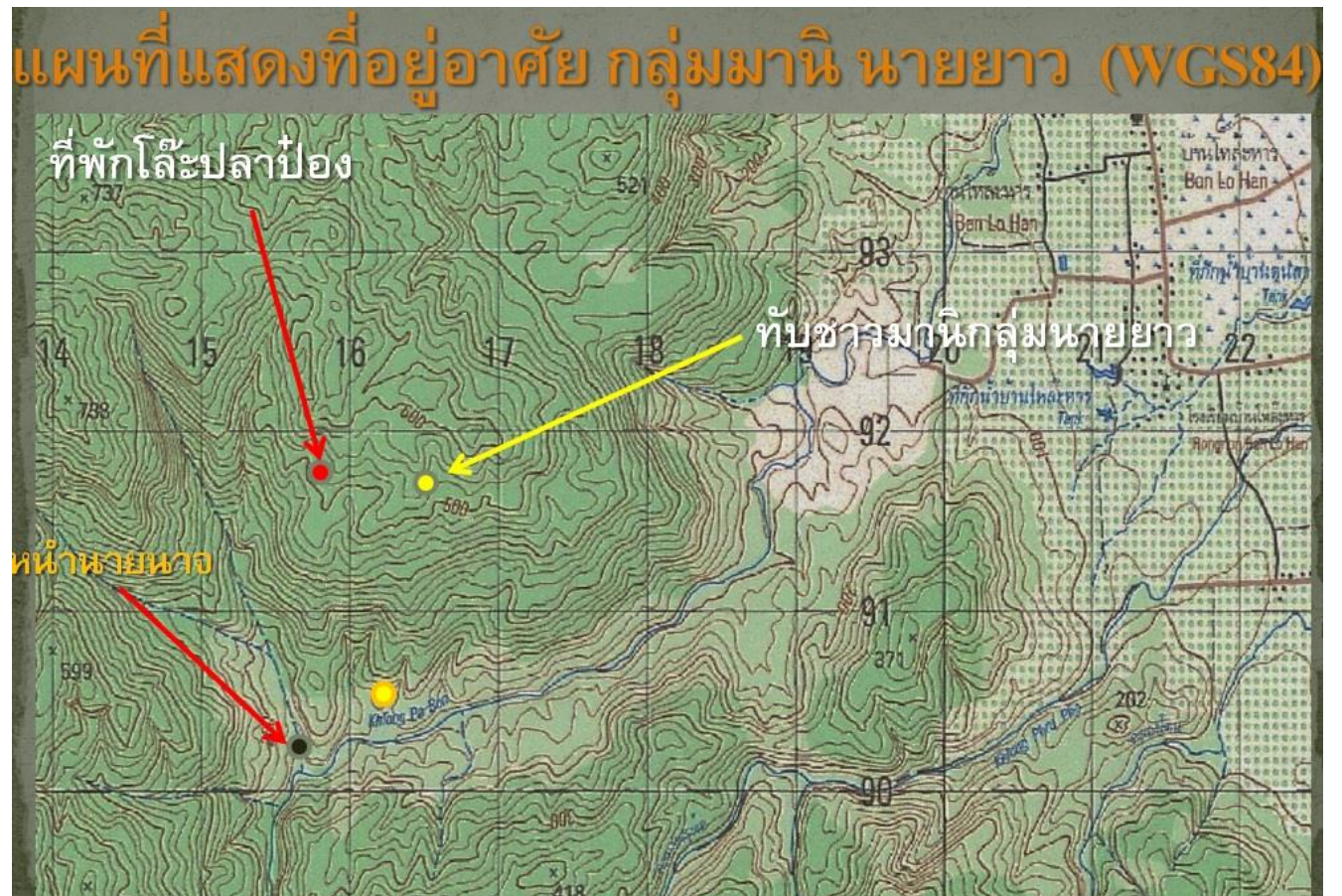

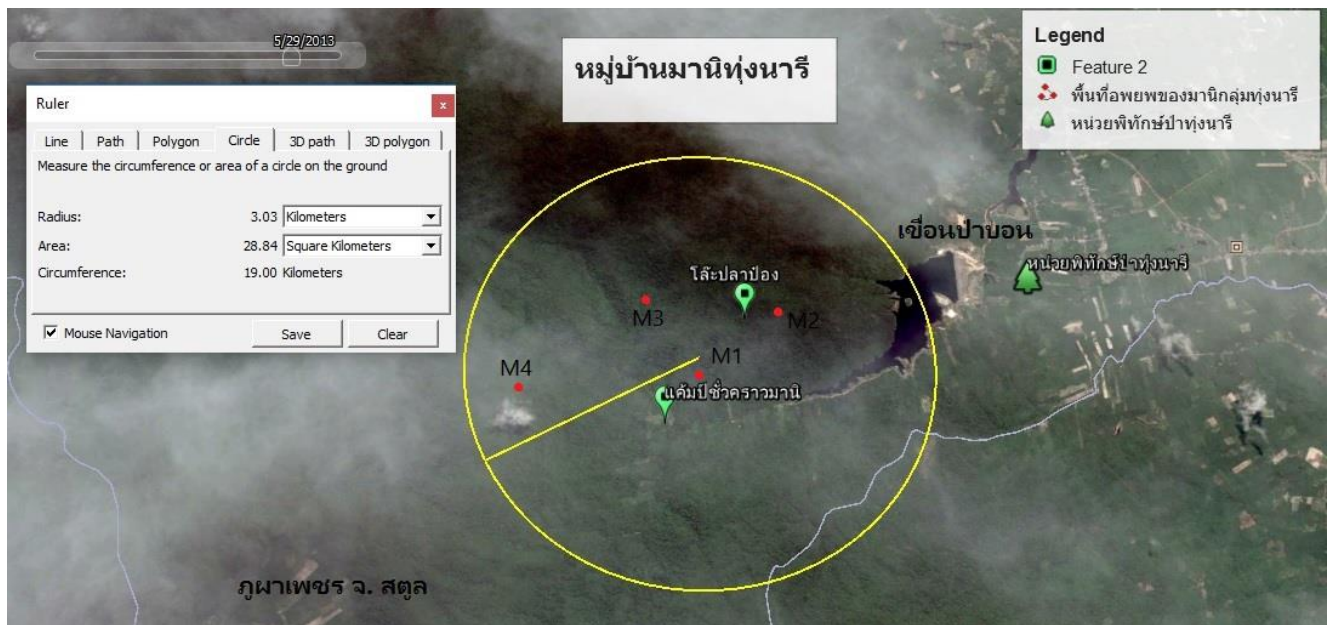
6.เงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระยะยาว

- แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า
- แนวโน้มการลดลงของพืชอาหาร สมุนไพรรักษาโรค และสัตว์ป่า

พื้นที่อยู่อาศัย

แผนที่ชุมชนชาวมานิทุ่งนารี

แผนที่การอพยพของมานิกลุ่มละหาร ในรอบ 6 เดือนมีการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยตามพิกัดจุดสีแดง ในขณะที่แต่ละพื้นที่จะมีรัศมีการหากินที่ไกลออกไป ประมาณ 2 กิโลเมตร(หรือมากกว่านั้น) ในพื้นที่ป่าเขาสูงชัน จากการใช้ข้อมูลและการประเมินจากการสำรวจรวมถึงการสัมภาษณ์ สามารถประเมินคร่าว ๆ ได้ว่าการย้ายที่อยู่อาศัยรวมถึงพื้นที่หากินน่าจะมีรัศมีประมาณ 3 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 30 ตารางกิโลเมตร อย่างไรก็ตาม พิกัดดังกล่าวเป็นการเก็บข้อมูลในระยะแค่ 6 เดือน การย้ายที่อยู่อาศัยจริงน่าจะมีการกระจายตัวมากกว่าเท่าที่มีข้อมูลในขณะนี้

“ทับ” กับการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะที่พักและการสร้างที่อยู่อาศัยของมานิ

ทำเลที่พักอาศัยของกลุ่ม เป็นหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้เลือก ที่พักของชาไกเรียกว่า “ทับ” หรือ “ฮะยะ” มีลักษณะเป็นเพิงแบบง่าย ๆ การเลือกพื้นที่ตั้งทับมีหลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้ แหล่งน้ำ ทับจะอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตพื้นที่ดังกล่าวอาจเป็นบริเวณใกล้น้ำตก หรือ ลำห้วย แต่ต้องไม่เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีกระแสน้ำไหลแรง เพราะเมื่อฝนตกอาจเกิดน้ำท่วมหรือน้ำป่าหลากได้ง่าย น้ำต้องไหลตลอดเวลา เพราะเชื่อว่าถ้าตม่น้ำบริเวณที่เป็นน้ำขัง นิ่งจะทำให้ไม่สบาย แหล่งอาหาร ต้องเป็นบริเวณที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ทั้งพืชและสัตว์ ลักษณะของพื้นที่ มักเป็นที่ราบบนเนินเขามีต้นไม้ขนาดใหญ่ปกคลุมให้ความร่มเย็น พื้นที่ที่มีความลาดเอียงเล็กน้อย เพื่อป้องกันน้ำท่วมขัง และหลีกเลี่ยงบริเวณที่มีสัตว์ใหญ่หรือพืชที่เป็นพิษ ไกลจากแหล่งชุมชน เพราะไม่ต้องการให้ชาวบ้านเข้าไปรบกวนความสงบ บริเวณที่อาศัยต้องไม่เป็นบริเวณที่เคยมีคนตายมาก่อน เพราะเชื่อว่าวิญญาณคนตายจะมารบกวนและทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ไม่มีเจ้าที่อาศัยอยู่ สังเกตได้จากการเดินผ่านแล้วไม่เกิดอาการขนลุก ดินบริเวณนั้นต้องไม่มีดินสีดำ หรือมีจอมปลวกอยู่

ส่วนการสร้างที่อยู่อาศัยเมื่อเลือกพื้นที่เหมาะสมได้แล้ว แต่ละครอบครัวจะเริ่มสร้างทับของตนเอง โดยทั่วไปจะใช้วัสดุที่หาได้ง่ายบริเวณนั้น ประกอบด้วยไม้กลม สำหรับทำเป็นเสาปักด้านหน้าของทับ มี คานไม้พาดขวางระหว่างง่ามทั้งสองอัน ส่วนหลังคาใช้ไม้กลม 4-5 อัน มาวางพาดบนคาน โดยให้ปลาย อีกด้านของไม้วางอยู่บนพื้นดิน การเชื่อมต่อกันของเสา คาน และส่วนอื่นๆ ใช้เถาวัลย์มัดจุดต่างๆ ให้ แน่น แล้วใช้ใบกล้วย ใบปุด หรือใบไม้ที่ขนาดใหญ่มาวางซ้อนทับกันหลายๆ ชั้น เพื่อป้องกันแดดและกัน ฝนที่ไม่ตกหนักมากนัก สำหรับแคร่นอน มักจะใช้ไม้ไผ่ ลำต้นของต้นปุดหรือไม้อื่นที่มีขนาดเล็ก กลม มาปูบนพื้นหรือยกสูงจากพื้นเล็กน้อย โดยด้านที่วางศีรษะ จะอยู่สูงกว่าด้านที่วางเท้าเล็กน้อย ขนาดของ แคร่นอนของแต่ละคนจะมีความกว้างโตกว่าขนาดลำต้นเล็กน้อยระหว่างแคร่จะมีกองไฟสำหรับให้ความ อบอุ่นอยู่ตรงกลาง กองไฟนี้จะติดไฟตลอดทั้งคืน ซึ่งนอกจากจะให้ความอบอุ่นแล้ว ยังช่วยไล่แมลง ต่างๆ ไม่ให้มารบกวนด้วยในฤดูฝน ช่วงที่มีฝนตกหนักมากและเป็นระยะเวลานาน ทับดังกล่าวไม่ สามารถกันฝนได้ซาไกต้องอพยพไปอาศัยถ้ำ หรือ “ลา” ที่กันฝนได้ดีกว่า สำหรับซาไกที่มีที่อยู่ถาวร ยกเว้นมานิกลุ่มเผ่าสังข์ บ้านเจ้าพะ อำเภอบะเรียว จังหวัดตรัง จะมีการสร้าง “ซาโอ๊ะ” หรือขนา แทน ทับ เพราะมีความแข็งแรงมั่นคงมากกว่า ลักษณะของซาโอ๊ะ อาจเป็นแบบยกพื้นสูง หรือติดพื้นดิน วัสดุ ที่ใช้สร้าง มักเป็นไม้กลม สำหรับทำเสา ฝาบ้านใช้ไม้ไผ่ นำมาผ่าซีก ทาบให้แผ่กว้างแล้วนำมาเรียงต่อกัน ส่วนหลังคามุงด้วยใบจากป่า (*Calamus castagneus griff*) ภายในซาโอ๊ะมีการแบ่งสัดส่วนเป็นที่ทาครว ที่เก็บข้าวเปลือกหรือพืชผักต่างๆ และที่สำหรับไ้นอน ระหว่างที่นอนของแต่ละคนจะมีกองไฟอยู่ตรง กลาง การทำกองไฟ จะใช้ดินรองเป็นฐานกองไฟไว้ ป้องกันไม่ให้ไฟติดพื้น

จากการเก็บข้อมูล สังเกตและสอบถามเกี่ยวกับ “ทับ” ของพวกเขา ทำให้ได้ทราบว่า พวกเขาจะสร้างทับเพื่อไว้เป็นที่อยู่อาศัย พวกเขาจะสร้างทับด้วยต้นไม้ใบไม้ หลังจากจะทำด้วยใบแห้ง ซึ่งมีลักษณะคล้ายๆ ทางมะพร้าวนำมาสานต่อกัน ในการสานนั้นผู้จัดทำสังเกตเห็นว่าไม่ได้สานแบบมั่วๆ มีการสานเป็นลายสวยงาม แต่พอลองสอบถามพวกเขาดูว่าสานอย่างไรหรือเป็นลายอะไร พวกเขาตอบว่า “สานๆ ซ้อนๆ ไป” ซึ่งบางทีพวกเขาอาจจะอธิบายไม่ค่อยถูก ส่วนเสาของทับก็จะใช้ต้นไม้เล็กๆ เพื่อนามายึดเอาไว้ให้แข็งแรง ลักษณะของทับจะเป็นรูปสามเหลี่ยม แต่จะกันแค่ 2 ด้านเท่านั้น อีก 2 ด้านก็เปิดเอาไว้ปกติ ส่วนที่นอนก็จะเอาไม้ไผ่หรือไม้ท่อนพาดบนคานไม้ลาดเอียงลงมา ในทับก็จะมีสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ แขนวไว้อยู่ เช่น เครื่องจักรสาน มีไว้เพื่อใส่ของเมื่อเวลาย้ายทับ ซึ่งพวกเขาจะสานเองและสวยงามด้วยอยู่ทุกหลัง และกองไฟนั้นจะไม่มีวันดับจะต้องมีไฟติดอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าจะไม่มีคนอยู่ก็ตาม ผู้จัดทำก็ได้ถามว่าทำไมก็ก่อไฟอยู่ตลอดเวลา พวกเขาตอบว่า “เอาไว้กันแมลง ยุง สัตว์แล้วจะได้อุ่นๆ หนาวไม่ได้เลย” ในทับก็ไม่ได้มีพื้นที่กว้างมาก ที่นอน กองไฟ ก็อยู่ใกล้ๆ กัน และบ่อยครั้งก็จะมีเหตุการณ์ที่ขณะนอนหลับ ก็จะมีมือหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายมาโดนกองไฟและผู้จัดทำก็สังเกตเห็นว่าบริเวณตามแขน ขา ของทุกๆ คนจะมีแผลเป็นที่โดนไฟ ขณะที่พวกเขาผลอหลับไป ผู้จัดทำก็ได้สอบถามต่อว่าแล้วทำไมไม่หาวิธีจัดการกับปัญหาดังกล่าว เขาก็บอกว่าไม่เป็นไรเดี๋ยวก็หาย ผู้จัดทำสังเกตจากสีหน้าแล้วดูเหมือนว่าพวกเขาจะชินกับเหตุการณ์แบบนั้นแล้วแต่ก็จะมีทับอยู่หลังหนึ่ง ที่มีการจัดการกับปัญหาดังกล่าวและเป็นทับที่ดีเป็นระเบียบเรียบร้อยที่สุดนั่นคือ ทับของน้องเมย์ มีการจัดแบ่งที่นอน มีการเอาไม้ไผ่ท่อนสั้นๆ มาวางเรียงกันไว้เพื่อไม่ให้ไปโดนกองไฟและเป็นการแก้ปัญหาที่ได้ผลเลยทีเดียวและผู้จัดทำก็ยังได้ถามต่ออีกว่า เมื่อเวลาฝนตกเปียกหรือเปล่า พวกเขาก็ตอบว่า “เปียกๆ แต่กะอยู่กันพบนั่นแหละ” เมื่อได้ฟังคำตอบจากพวกเขา ผู้จัดทำก็ยังสงสัยอยู่เหมือนกันว่าจะอยู่ได้อย่างไร แต่พวกเขาก็สามารถผ่านมาได้ทุกครั้ง อาจจะเป็นเพราะความเคยชินนั่นเองและก่อนหน้านี้เคยมีผู้ใหญ่ใจดี มาสร้างบ้านหลังเล็กๆ ให้พวกเขาอยู่ ครอบครัวยุค 1 หลัง พวกเขาก็อยู่ได้ไม่นาน ก็กลับไปใช้ชีวิตในป่าแบบเดิมนั้นแสดงให้เห็นถึงสัญชาตญาณของเขาที่เกิดในป่าและเติบโตมากับธรรมชาติ จึงทำให้พวกเขากลับไปใช้ชีวิตเช่นเดิม

1. ทับอยู่ที่ดินปลากะปิอง เส้นทางขึ้นหน้าตาเม่น ระยะเวลากการเดินทางก่อนจะถึงทับประมาณ 5 กิโลเมตร
2. เส้นทางเป็นภูเขาสูงชันสภาพป่าอุดมสมบูรณ์มาก มีพันธุ์ไม้นานาชนิด สัตว์ป่ามากมาย
3. ในระหว่างเส้นทางเดินพบผลไม้ที่ชาวมานิชอบกินเช่น มะปริง มะปราง และห้วมันทราย
4. ทับที่ 2 จากสายหน้าตาเม่น – ทับ ประมาณ 3 กิโลเมตร สภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์ดี มีแหล่งน้ำสะอาด เส้นทางขึ้นไม่ลาดชันเหมือนทับแรก

หลุมการขุดหัวกลอยป่า พืชที่ให้คาร์โบไฮเดรตหลักของมานิ

ใบต้นกลอยป่าชนิดต่างๆ ที่เป็นพืชวงศ์กลอย (Dioscorea)

พื้นที่สภาพป่าอุดมสมบูรณ์เป็นภูเขาสูงมีความลาดชันจากระดับน้ำทะเล 600 เมตร มีสมุนไพรหลายชนิด
เช่น กำแพงเจ็ดชั้น ขิงดอกเดียว ค้อนหมาแดง

ทับที่1 นายยาว – นางบิณฑล รักรษ์ป่าบอน

ทับที่2 นายรัตน์ – นางนุ้ย ไม่ปีบัตร์ประชาชน

ทับที่3 นายพน – นางต๋ม รักรษ์ป่าบอน

ทับที่4 นายเพียร – นางกุ่ม รักรษ์ป่าบอน

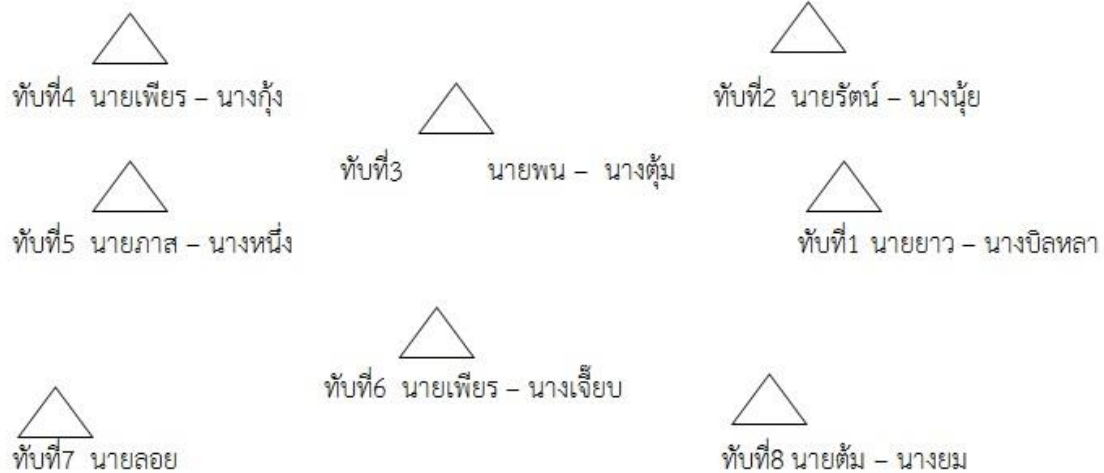
ทับที่5 นายภาส – นางหนึ่ง รักรษ์ป่าบอน

ทับที่6 นายเพียร – นางเจียบ ไม่ปีบัตร์ประชาชน

ทับที่7 นายลอย ไม่ปีบัตร์ประชาชน

ทับที่8 นายต๋ม – นางยม รักรษ์ป่าบอน

ผังหมู่บ้านมานิบ้านไล่หาร

สถานการณ์ป่าจากเดิมสภาพป่าอุดมสมบูรณ์มาก

หลังจากชาวบ้านเข้าไปบุกรุกป่า(แผ้วถาง)เพื่อหาพื้นที่ในการทำมาหากินเช่นปลูกยางพาราปลูกปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้ ทำให้ป่าเขาบรรทัดที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ก็ต้องค่อยเสื่อมโทรมลง อาหารการกินของมานิลดน้อยลง เช่น ห้วมันทราย สัตว์ป่า ยาสมุนไพรร แต่ชาวมานิพวกเขาจะหมุนเวียนสร้างทับตามอาหารที่อุดมสมบูรณ์เมื่ออาหารเริ่มหมดก็เวียนไปสร้างทับใหม่วนเวียนไปจนทั่วป่า จนกระทั่งพื้นที่ของของอาหารเช่น ห้วมันชนิดต่างๆ สัตว์ ยาสมุนไพรร เริ่มลดลง เนื่องจากมีกลุ่มชาวบ้านบางกลุ่มเข้ามาหาของป่า ล่าสัตว์เพื่อนำเอาไปขายทำให้ทรัพยากรป่าลดลงอย่างรวดเร็ว แต่พี่น้องชาวมานิ ล่ามาเพื่อกินพอประทังชีวิตไม่ได้เอามาเพื่อขายแต่อย่างใด

]

ด้านต้นทุนทางวัฒนธรรม

สังคมภายนอกเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมต่างๆ มาเผยแพร่ให้กับพี่น้องชาวมานี เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ อาหารการกิน การแต่งกาย ยารักษาโรค ตลอดจนทัศนคติและค่านิยมใหม่จากบุคคลหลายกลุ่มหลายๆคนนะ ที่เข้ามาเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของมานีแต่กลับนำเอาค่านิยมต่างๆของตัวเอามาใช้กับชาวมานี เช่น สอนให้มานี ใช้ลิปติก ใช้โทรศัพท์ ฯลฯ

ปฏิทินวัฒนธรรม

มกราคม อาหารป่า เช่น ค่าง ลิง หมูเถื่อน มูสัง หมีขอ พาบแมว มั่นโสม มันทราย มั่นเซอ มั่นยม

กุมภาพันธ์ อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น สะตอป่า ไฉ้เหล็กไม้ไผ่ ยากระชาย บาวมะมิด ยาซังไหลน

มีนาคม อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น มะปริง มะปราง มะม่วงป่า ว่านนางคัลญู ไหลเผือก ยาปะนียะวะ

เมษายน อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น น้ำผึ้ง ลูปะนี สะตอป่า ลูกอึคู้ย ลูกมะลอง ชิงดอกเดี่ยว

กัลยุมสัง ไฉ้ แหวง มวกเหล็ก ยาขี้ไก่

พฤษภาคม	อาหารป่า เช่น ลูกจำไหล ลูกไฟการ ขนนปาน ลูกคน ลูกเงาะป่า ไมยราบ
มิถุนายน	อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น ค้างคาว กบ ปลา ยาขี้เถ้า ยามุข ลูกเการัด ลูกปะ
กรกฎาคม	อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น หมูดิน ยางชัน ยาห้วยหาย ต้นนะทาง
สิงหาคม	อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น นก กระรอก ลูกหว่า หวายเล็ก ไม้ไผ่บอกลูก ตาตุ๊ก ยาอีโป๊ะ ยามะเปี้ย ยามะเปี้ยยะ
กันยายน	อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น ค่าง ลิง ยาขุนแสนหา ลูกกั๊ด(ยาคุมกำเนิด) ใบอ้อยช้าง(ยา รักษา
ตุลาคม	อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น ตะกวด ลูกกอ ลูกปะ ลูกไฟกา ลูกขี้ค้อน ลูกบั้ง ต้นโหก
พฤศจิกายน	อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น ตะพาน้ำ กล้วยเถื่อน(เอาน้ำแก๊ว) ดอกกาหลา(แก้ตัว ร้อน)
	ปอดกือเอะ(แก้ปวดเอว)
ธันวาคม	อาหารป่า ยารักษาโรค เช่น ระกำป่า ลูกหลุมพี หมี่เบ็ด ชะมด ลิ่น ม้ากระทืบโรง สาว สะดุ้งทุ่งฟ้า

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

อาหารจากต้นไม้

จากเดิมเมื่อประมาณ 30 ปี ป่าหนองขาวมานี้ซึ่งอาศัยอยู่ในป่าลึกมาก ๆ นานๆครั้งที่จะได้พบ หรือถ้ามีใครไปพบเขาจะวิ่งหลบหนีในป่าได้เร็วมาก แทบจะมองไม่เห็นด้วยซ้ำ จากพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์มากของเทือกเขาบรรทัด ถูกราษฎรเข้าไปบุกรุกยึดถือครอบครองเป็นจำนวนมาก ทำให้พื้นที่ทำกินหรือแหล่งอาหารของพี่น้องชาวมานิลลดลง เช่น ผลไม้บางชนิดสูญพันธุ์จากน้ำมือมนุษย์หรือบางชนิดลดลงอย่างน่าใจหาย สะตอป่า ทองผีงลูกประ ลูกหยี น้ำผึ้ง พืชสมุนไพรถูกโค่นล้มเพื่อนำผลไปขาย แบบชนิดถอนรากถอนโคน ซึ่งยากที่จะฟื้นฟู

อาหารจากสัตว์ป่า

สัตว์ป่าที่มากชนิดและมากจำนวน ซึ่งพี่น้องชาวมานีพอจะหากินได้เพื่อความอยู่รอด ก็ถูกกลุ่มพรานลักลอบเข้าไปในป่าลึกจนถึงที่พี่น้องชาวมานีตั้งทัพ และสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นและน่าใจหาย เมื่อข้าฯกับลูกน้องเดินทางขึ้นไปเพื่อถามลูกหลานของชาวมานีที่สูญหาย ซึ่งเป็นเส้นทางที่ไม่ค่อยมีคนเดินเลย เป็นเส้นทางเก่าสูงและชันมากตั้งแต่เริ่มเดินทางพื้นล่าง ค่อยๆขึ้นไปเรื่อยๆจนถึงภูเขาลูกนั้น แต่อาศัยร่องรอยและคำบอกเล่าว่าพี่น้องชาวมานีอยู่บริเวณแถวนี้ ซึ่งเรียกว่า น้ำตกโด้ง หรือสันไม้ไผ่ เราก็พบรอยหักกิ่งไม้และเส้นทางก็มีร่องรอยคนย่ำแบบไม่มีรอยเท้าชัดเจน จึงเดินขึ้นไปจนพบทัพพี่น้องของชาวมานี เมื่อเขาเห็นข้าฯกับพวก เรารู้สึกว่าเขาแสดงอาการดีใจมาก หลายคนนอนอยู่ในทัพที่ปัก และอีกหลายคนออกไปหาอาหารทั้งผู้หญิงและผู้ชาย จนเย็นใกล้ค่ำต่างคนก็ต่างสหายลูกกลับมาที่ทัพ เขาได้หัวมันทรายมา 1 ถุงผ้า (ใส่กองผ้ามา) หลังจากนั้นก็เริ่มหยิบกองเป็น 3 กองและก็หยิบที่ลงตัวใส่ทั้ง 3 กองจนครบ และแยกย้ายกลับไปแต่ละคนก็เอาไปเผาเมื่อสุกแล้ว ลูกของเผ่ายาวกับบินหลา ซื่อน้องพร อายุประมาณ 2 ขวบ เอาหัวมันที่เผาสุกแล้วมายื่นให้ผม ซึ่งน่ารักมาก ผมก็จัดการกินทั้งเปลือกเขย็นดูผมกินหัวมันอย่างแปลก สักครู่กินหมดผมตม่น้ำตามไปครึ่งขวดจากความเหน็ดเหนื่อยทั้งหมด มันอ้มและมันหายเหนื่อยเหมือนปลิดทิ้ง ผมก็จัดการหาที่พัก ต่างคนต่างเดินไปมาหาทำเลเพื่อพักผ่อน ก็ได้ยินเสียงก้านันกุ่มบอกพวกเราด้วยเสียงดังฟังชัดว่า หาที่นอนใกล้ๆหรือหลังทัพนี้แหละ พวกเราก็โอเค จัดแจงหาอาหารจัดตั้งวางไว้เพียบพร้อม จากนั้นต่างคนก็ต่างดูในเป้ของตัวเองว่ามีน้ำอะไรติดเป้มาบ้าง ปรากฏว่าไม่มีในเป้ใครสักคนเดียว ยกเว้นในเป้ผมมีอยู่ 2 ขวด ส่วนที่ใส่ขวดจัดเตรียมไว้มีอีก 5-6 ขวด ได้ติดอยู่ในเป้อีกคน ซึ่งเดินขึ้นมาได้ครึ่งทางแล้วเดินทางต่อไม่ไหวต้องขอกลับ ทำให้ทุกคนต่างมานั่งล้อมวงกับผม สักพักก็รับประทานอาหารของทุกคน แล้วขึ้นเปลนอน ส่วนผมไปนอนที่ทัพกับพี่น้องชาวมานี เพราะลูกของก้านันกุ่มประมาณ 5 ขวบ จัดทำทัพให้ผมนอนเป็นพิเศษ อยู่กลางเพื่อน เราเริ่มนอนบ้างนั่งบ้าง จัดเก็บข้อมูลเป็นเรื่องราวหลายคนนอนอยู่ในทัพก็สอนภาษาให้ผมจนดึก และสิ่งที่เราคาดไม่ถึงเมื่อก้านันกุ่ม เริ่มระบายความรู้สึกให้ฟังว่า ที่พวกเขาต้องมาตั้งทัพจนไกลมากในครั้งนี้ ก็เพราะชาวบ้านที่เป็นพรานขึ้นมาล่าสัตว์ป่าใกล้ๆทัพของเขาในเวลากลางคืน และเดินไปมาอยู่หลายชั่วโมง จนพี่น้องชาวมานีไม่ได้นอนหลับกันเลย เพราะสงสัยไม่ว่าใคร จนสว่างพวกผู้ชายก็ออกไปล่าสัตว์ป่าตามปกติ ก็ได้พบกลุ่มผู้ชาย 3-4 คน ถืออาวุธปืนยาวเข้ามาหาล่าสัตว์ป่าเช่นกัน แหะได้พูดว่า พวกมียอยามาลักสัตว์ป่าที่ติดแล้วของกูนะ และอย่าให้หมามากัดสัตว์ป่าที่ติดแล้วด้วยนะ ผมร้อง่อขึ้นมาทันที ว่านี่แหละสาเหตุที่พวกเขาต้องย้ายทัพมาอยู่ไกล ในขณะที่เดียวกันความฉุนเฉียวของผมก็เกิดขึ้นพร้อมกับลูกน้องที่ยังนอนฟังอยู่ในเปล เมื่อพี่น้องชาวมานีต่างคนก็ไปเจอกับชาวบ้าน บอกเล่าลักษณะของนายพรานดังกล่าว ถึงทางเข้าออกของพื้นที่ป่า ทัพที่ในในวันทีกลับมาหนอย จนปัจจุบันเรากำลังวางแผนกดดัน ชุมหัวค่าจันเข้า นี่คือนอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้แหล่งอาหารของพี่น้องชาวมานีลดลงใน

เรื่องของ อาหาร สัตว์ป่า ถูกนายพรานเข้าไปล่าอยู่เป็นประจำเพื่อแย่งพื้นที่ชนิดและจำนวน ประชากรสัตว์ป่าในที่สุด

มนุษย์หรือคนที่เข้าไปเกี่ยวข้อง

หลายสิบปีที่ผ่านมาพี่น้องชาวมานีได้ออกมาเข้าใกล้ชุมชนมากขึ้น โดยใหม่นั้นก็พลัดหลง ออกมาเพียงคนเดียวหรือสองคน ก็ได้พบกับบุคคล บางคนบางกลุ่มที่ไม่สามารถ ออกชื่อเสียงเรียง นามได้ เริ่มฝึกภาษาพูด ชักชวนให้สัมผัสกับคนภายนอกมากขึ้น จนนำไปสู่การนำออกมาเรียไรเงิน ตามตลาด ตามงานวัด กฐินผ้าป่าหรืองานรื่นเริงอื่นๆ โดยได้รับการตอบรับจากผู้คนที่ไม่เคยพบเห็น ก็สงสารก็บริจาคเป็นเงิน ข้าวสารอาหารแห้ง เสื้อผ้า อุปกรณ์เครื่องใช้ เช่น ไฟฉาย ไฟแช็ค อื่นๆ อีกมากมาย ครั้งละมากๆ เป็นคันรถและเป็นเงินก็หลายบาทอยู่ แต่เมื่อกลับถึงที่พักปรากฏว่าสิ่งของที่ ได้รับบริจาคทั้งหมดได้สูญหาย ขาดหายไปบางส่วนและเงินก็เช่นเดียวกัน ทำให้เกิดความขัดแย้ง และแย่งชิงกันเองในกลุ่ม คนดังกล่าว ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าผมเคยบุกเบิกพื้นที่ สร้างหน่วย พิทักษ์ป่าทุ่งนารี และโคกย้ายไปที่อื่น ภาคเหนือบ้าง ภาคอีสานบ้าง จนสุดท้ายก็ย้ายกลับเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าเขาบรทัดอีกครั้งหนึ่ง ได้มีคำสั่งให้มาทำหน้าที่หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี อีกหลาย รอบจนถึงปัจจุบัน ถึงเห็นพฤติกรรมของบุคคลภายนอกที่เข้าไปเกี่ยวข้องมาโดยตลอด จนสุดท้าย หนไม่ไหวก็ได้รวบรวมแนวร่วมชุมชนที่ไม่เห็นด้วยกับการทำมาหากินบนหลังชาวมานี ที่ไม่รู้ หนังสือแล้วแต่ใครฉกฉวยโอกาสได้ตามที่ตัวเองต้องการ ได้สมัครพรรคพวกแนวร่วมประมาณ 40- 50 คน เริ่มประชุมต่อต้านและผลักดันให้พี่น้องชาวมานีต้องไม่ออกไปทรมาน เพื่อผลประโยชน์ข้าง นอก ทุกคนก็เห็นด้วย ประชุมครั้งต่อไปเริ่มคิดจัดงานวันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและพี่น้องชาวมานีบน เทือกเขาบรทัดขึ้น รณรงค์เชิญชวนจนเป็นที่มาของมหกรรมดนตรีเพื่อชีวิตติดต่อกันสามปี กระแส เริ่มตอบรับและเห็นด้วยกับแนวทางจะบริหารจัดการพี่น้องชาวมานีกลับอยู่ในป่าเหมือนเดิมให้มาก เท่าที่จะมากได้ และมีความสุขตามที่เขาต้องการจนสุดท้าย เหลือแต่ตาเม้นและยายขวิดสองสามี ภรรยา ตายายที่คอยดูแลพวกเขาอย่างเรียบง่ายจนปัจจุบัน

นักท่องเที่ยว

แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

- 1.ประเภทศึกษาดูงาน หาความรู้ เรียนรู้วิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้และสัตว์ป่าควบคู่กันไป

2.ประเภททั่วไป ว่างจากงานก็เข้าไปพักผ่อน เล่นน้ำ อาบน้ำกับธรรมชาติ

1.ประเภทศึกษาดูงาน ตอนเริ่มแรกๆ ก็เข้าไปอย่างสะเปะสะปะ หลายกลุ่มหลายคณะที่ชักนำหรือพาเข้ามา ขาดการประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เข้าไปก็ไม่ได้อะไรกลับมา ได้ข้อมูลที่ผิดพลาด วกวนสับสนให้กับผู้มาศึกษาดูงาน ขาดการชี้แจงแนะนำระเบียบข้อปฏิบัติ และข้อกฎหมายที่สมควรทราบ คำพูดคำจากับพี่น้องชาวมานิไม่เหมาะสม แม้กระทั่งเรียกชื่อ คำว่า เงาะป่า หรืออ้ายพวกนี้ มันกินกันอย่างไร เป็นต้น จนทำให้ชาวมานิมีความรู้สึกไม่ดี ไม่เหมาะสมกับเขา ทั้งๆที่เขาเป็นเจ้าป่าอยู่ในป่ามานานจนยังไม่มีใครรู้และทราบได้อย่างแท้จริงว่านานเท่าไร การควบคุมสิ่งของที่นำมาฝาก เช่น ถุงพลาสติก ขนหมขบเคี้ยว เสื้อผ้า อาหารที่หมดอายุ ปลากระป๋อง ถุงกรอบแกรบ ล้วนเป็นขยะที่ย่อยยากจะเต็มไปหมด เพราะไม่ได้ทำความเข้าใจ ชี้แจง แนะนำ ให้ผู้เข้ามาปฏิบัติให้ถูกต้อง

2. ประเภททั่วไป เข้าไปพักผ่อนเจอกันก็ดีไม่เจอกันก็ไม่ใช่ไร เข้าไปกันเองตามใจชอบ เพราะไปกันมามาก คนโน้นอยากไปนี้ คนนี้อยากไปนั้น อยากจะดิงอะไรก็ดิง นึกจะถอนก็ถอน บางคนแอบขโมยพันธุ์พืชในป่าออกไป ทั้งสิ่งของไว้เผียราด ขาดความรับผิดชอบเหมือนกลุ่มแรก ทำให้พี่น้องชาวมานิต้องยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่ไร้การควบคุมดูแลอย่างจริงจัง

สื่อโทรทัศน์

สื่อโทรทัศน์ กล้องถ่ายรูป โทรศัพท์ ไฟฟ้า ก็เป็นส่วนสำคัญกับการเปลี่ยนแปลง ถ้าสื่อออกมาให้เขาเห็นในสิ่งที่ดี ก็สื่อออกมาให้เขาเห็น ในสิ่งที่ไม่ดีเขาก็จดจำทั้งสองอย่างไปพร้อมกัน จนเขาแยกแยะไม่ออกเหมือนคนอย่างเราๆ ทำให้เขาต้องติดละคร ซี้เกียจไม่มีเวลาจะไปหาอาหารตามธรรมชาติ ต้องรอเมื่อถึงเวลาจะลงมาดูทีวี แต่ก็ไม่ได้เสียหายต่อการดำรงชีวิตเขามากนัก เพราะยังอยู่ในขอบเขตของการดูแลอย่างใกล้ชิดของตาแม่นและยายขวิด ตลอดที่เขาลงมา

การคมนาคมหรือยานพาหนะ

สิ่งนี้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและอันตรายมาก อย่างที่ทราบกันว่าพี่น้องชาวมานิไม่มีสัญชาติ ไม่มีบัตร ไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน และไม่รู้หนังสือ ไม่ฝึกให้เขาขับรถจักรยานยนต์บนถนน เส้นทางสัญจร เขาไม่รู้กฎจราจร ไม่รู้อะไรสักอย่างเดียวของความถูกต้องและความปลอดภัยของสังคม เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง

อันดับแรกก็คือเจ้าหน้าที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด หรือเจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ตามหน่วยพิทักษ์ต่างๆ ที่มีชาวมาดิงตั้งถิ่นฐานหรืออพยพมาเรียนอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบการทำงาน

เจ้าหน้าที่จะต้องทำความเข้าใจก่อนว่าพี่น้องชาวมาดิงเป็นทรัพยากรส่วนหนึ่งที่มีชีวิต หรือทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรมนุษย์ ที่มีที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารที่กินอยู่ในป่าผืนนี้ที่เราจะต้องดูแลรักษา จนกว่าที่พวกเขาพร้อมหรือต้องการของพวกเขาเองในการที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยสมัครใจและเต็มใจ มีการติดตามดูแลว่าพวกเขาเดือดร้อน ถูกรังแกถูกชักนำไปในทางที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง ผิดกฎหมาย อย่างรุนแรงหรือไม่อย่างไร ติดตามตรวจสอบผู้ที่เข้ามาพบหรือติดต่อกับพวกเขาบ่อยครั้งนั้นมีเรื่องอะไรบ้างที่เราต้องรู้ เพื่อให้แน่ใจว่าเขาไม่ถูกชักนำไปในทางที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม หรือถูกเอารัดเอาเปรียบอะไรต่างๆ เหล่านี้อย่างใกล้ชิด

เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องทางปกครองหรือเกี่ยวข้องในส่วนอื่นๆ เช่น กระทรวงพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม มหาไถไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจร่วมกัน แล้วแบ่งหรือแยกแยะภารกิจ ว่าควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไร ทำได้แค่ไหนอย่างไร เช่น การทำบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน การรักษาพยาบาล อะไรเหล่านี้หรือสวัสดิการอื่นๆ ที่มี

ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลง

ปัจจุบันความเป็นอยู่ของชนเผ่าชาวกูในจังหวัดพัทลุง ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งนี้ด้วยสาเหตุหลายประการ โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชนเผ่าชาวกูในจังหวัดพัทลุง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนั้น สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประการ คือ ปัจจัยภายนอก และ ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายนอก

ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลในอดีตบริเวณป่าเขาบรรทัดเป็นฐานที่มั่นของกองกำลังผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และเป็นพื้นที่ที่มีการสู้รบกันระหว่างทหารของรัฐบาลกับผู้ก่อการร้ายอยู่บ่อยๆ จึงทำให้ชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับแนวป่าพากันอพยพไปอาศัยอยู่ในเมือง ส่งผลให้พื้นที่ในป่าที่เป็นเขตอาศัยของชนเผ่าชาวกูปลอดจากคนภายนอกเข้าไปรบกวน ได้มีการประกาศใช้นโยบาย “ได้

ร่วมเย็นเข้าปฏิบัติการปราชญ์ปราชญ์กองกำลัง” พร้อมกับได้มีตัดถนนเข้าไปใกล้กับแนวป่า เพื่อลำเลียงกำลังพลเข้าไปได้อย่างสะดวกจนกระทั่งประสบผลสำเร็จ ทำให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวออกมามอบตัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาลเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นพื้นที่บริเวณนี้จึงปลอดภัยมากขึ้น ประกอบกับการคมนาคมที่สะดวกกว่าเดิมทำให้ชาวบ้านได้เริ่มพากันเข้าไปเก็บหาของป่า ล่าสัตว์ บ้างก็เข้าไปจับจองพื้นที่แผ้วถาง ทำสวนยางพารา สวนผลไม้กันมากขึ้น ทำให้ป่าเขาบรรทัดที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ก็ต้องค่อยเสื่อมโทรมลงไปตามลำดับ

การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนภายนอกก็เป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่เร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมชนเผ่าชาวกู กล่าวคือ การเข้ามาของคนเหล่านั้นนำเอาความรู้ เทคนิควิทยาการ ตลอดจนวัฒนธรรมต่างๆ จากภายนอกเข้ามาเผยแพร่ให้กับชนเผ่าชาวกูด้วย เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ การแต่งกาย การรักษาโรค ตลอดจนทัศนคติและค่านิยมใหม่ เป็นต้น จากสภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ชุมชนชาวกูกลายเป็นแหล่งรองรับวัฒนธรรมจากภายนอกที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ชุมชนชาวกู ส่วนอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชนเผ่าชาวกูใน จังหวัดพัทลุงเปลี่ยนแปลงไป คือ การติดต่อกับสังคมภายนอก ซึ่งปัจจัยนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัย 2 ประการที่กล่าวมาแล้ว คือ แต่เดิมชนเผ่าชาวกูดำรงชีพอยู่ด้วยการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ แต่เพียงอย่างเดียว แต่รัฐบาล ตัดถนนเข้าไปในพื้นที่ใกล้ป่าที่เป็นแหล่งอาศัยของชนเผ่าชาวกูทำให้มีคนภายนอกบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้นจนกระทั่งทรัพยากรในธรรมชาติมีความเสื่อมโทรมไปตามลำดับ

ซึ่งส่งผลให้แหล่งอาหารในธรรมชาติลดลงตามไปด้วย จึงทำให้ชนชาไกเริ่มเรียนรู้วิธีการผลิตอาหารกินเองบ้าง แต่ผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภคได้ตลอดทั้งปี จึงทำให้พวกเขาต้องนำเอาของป่า เช่น น้ำผึ้ง ลูกเหริยง สะตอ สมุนไพร และ ของป่าอื่นๆ ออกไปขายให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านแล้วเอาเงินซื้ออาหาร เช่น ข้าวสาร และ ของใช้อื่น ๆ กลับมา การติดต่อกับกลุ่มบุคคลภายนอกสังคมในลักษณะเช่นนี้ ได้ทำให้พวกเขาต้องรับเอาระบบเงินตราเข้ามาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน ซึ่งระบบเศรษฐกิจแบบนี้เป็นสิ่งใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมชนเผ่าชาไก

ปัจจัยภายใน

ได้แก่ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในป่าเขาบรรทัด ในอดีตเมื่อครั้งที่ยังไม่มีชาวบ้านเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในป่า พืชพรรณและสัตว์ป่าในแถบนั้นมีอยู่อย่างชุกชุมซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น ชนเผ่าชาไกสามารถที่จะเก็บหาเอามาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้แทบทุกชนิดอย่างไม่ขัดสน ด้วยความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวทำให้ชนเผ่าชาไกไม่จำเป็นที่จะต้องปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร นึกอยากกินจะใช้เมื่อใดก็สามารถออกไปเก็บหาลำมาได้ตามที่ต้องการ อีกทั้งยังไม่ต้องสะสมอาหารไว้เหมือนชาวบ้านทั่ว ๆ ไป แต่หลังจากป่าไม้ถูกทำลายโดยการบุกรุกของชาวบ้านได้ส่งผลให้พืชพรรณและสัตว์ป่าหลายชนิดที่ชนเผ่าชาไกได้เคยนำมาใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค ได้ลดปริมาณลงในอัตราที่รวดเร็ว บางชนิดสูญพันธุ์ไปเลย นี่คือนัยหนึ่งที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถที่จะดำเนินชีวิตที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาอีกต่อไป และจำยอมที่รับเอาวิธีการดำเนินชีวิตตามแบบชาวบ้านที่อาศัยใกล้ชิดกับพวกเขาเป็นสำคัญ

เนื่องจากชาไกเป็นกลุ่มชนไม่รู้จักการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ หาอาหารตามธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรลดน้อยลง จึงทำให้กลุ่มชนชาไกต้องเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิต เช่น ขอแลกเปลี่ยนอาหารจากชาวบ้าน เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด

จากการที่ผู้จัดทำได้ไปลงพื้นที่ศึกษาก็ทำให้ได้ทราบว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมานิ ชาไก เปลี่ยนไป แต่เปลี่ยนไปน้อยมาก ๆ ถ้าเทียบกับชาวมานิ ชาไก แถบสตูลหรือยะลา ชาวมานิ ชาไกที่นี้เขาได้เปลี่ยนไปแค่บางอย่างเท่านั้น เช่น การสวมเสื้อผ้า การกินอาหารแบบคนธรรมดา เป็นต้น แต่การเปลี่ยนของพวกเขานั้นก็ไม่ได้เป็นการทำลายเอกลักษณ์ของพวกเขาแต่อย่างใด ผู้จัดทำคิดว่าการที่พวกเขาเปลี่ยนแปลงในเรื่องการสวมเสื้อผ้าเป็นสิ่งที่สมควร เพราะจะให้พวกเขาใช้ไปไม่เป็นเครื่องนุ่งห่มคงจะไม่ได้ และเรื่องอาหารการกินที่พวกเขาหันมาบริโภคแบบธรรมดาเหมือนคนปกติก็ไม่ได้เป็นเรื่องที่แปลกอะไรเพราะในปัจจุบันนี้ ป่าเขาถูกบุกรุกและทำลายมากขึ้น ทำให้ป่าไม้ไม่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้

พวกเขาหาอาหารกินเองได้ยากขึ้น แต่ในการบริโภคอาหารเหมือนคนปกตินั้น ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะได้กินสมบูรณ์เสมอไป หากเมื่อไรที่ไม่มีคนนำสิ่งของมาบริจาค พวกเขาก็กินหา หั้วมัน ผีอก ล่าสัตว์ กินเองตามปกติ ผู้จัดทำคิดเห็นว่าชาวมานิ ซาโก ได้มีชีวิตแบบพอเพียงทำมาหากินเพื่อมีชีวิตอยู่รอดแตกต่างจากสมัยนี้ที่ผู้คนธรรมดาอยู่เพื่อกินเท่านั้น

เอกลักษณ์ของ มานิ ในปัจจุบัน

มานิ ซาโก ในปัจจุบันถือว่าไม่แตกต่างอะไรมากนักกับในอดีต จากที่ผู้จัดทำได้เข้าไปศึกษาจะเห็นว่าพวกเขาจะบุคลิกที่คล้ายๆกันทุกคน มีเส้นผมสีดำและหยิก มีสีผิวที่ดำคล้ำ ตาโต มีริมฝีปากที่หนากว่าคนปกติ ภาษาที่ใช้พูดถ้าพูดกันเองในเผ่าพวกเขาก็จะใช้ภาษาซาโก แต่ถ้าพูดกับคนปกติก็จะใช้ภาษาใต้ ซึ่งอาจจะฟังไม่ค่อยชัดและลักษณะนิสัยของพวกเขาดูแล้วพวกเขาจะเป็นคนหนึ่งๆเมื่อมีคนเข้าเยี่ยมไม่ค่อยกล้าออกมาพบปะผู้คนอาจจะเป็นเพราะเกิดความเขินอายส่วนหนึ่งด้วย จะมีเพียง 2-3 คนเท่านั้นที่รวมออกมาพูดคุย ผู้จัดทำได้ถามชาวบ้านว่าทำไมพวกเขาจึงไม่ออกมาพบปะผู้คน ชาวบ้านบอกว่าจริงๆแล้วพวกเขาก็อยากอยู่แบบส่วนตัว ไม่ชอบให้ใครมาวุ่นวายมากนัก โดยส่วนตัวแล้วประเด็นนี้ผู้จัดทำคิดว่าอาจจะเป็นเพราะ พวกเขาคิดว่าผู้คนจะมองพวกเขาแบบแปลกประหลาดหรือดูถูก เลยไม่ค่อยอยากจะพบเจอผู้คน แต่คนที่ยอมให้ผู้จัดทำสัมภาษณ์ มีชื่อว่า “เฒ่ายาว” ซึ่งถือว่าเป็นคนที่พูดคุยภาษาใต้ได้ชัดและได้เข้าใจที่สุดแล้ว เขาก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ดูแล้วเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีถามอะไรก็ตอบได้หมด จึงทำให้ผู้จัดทำก็ได้ความรู้จาก “เฒ่ายาว” พอสมควร ถ้าดูโดยภาพรวมๆแล้วพวกเขาก็เกือบจะมีบุคลิกนิสัยคล้ายกับคนธรรมดาแล้ว อาจจะเป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและความเจริญที่เข้ามา

7. แนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนมานิ เพื่อการดำรงอยู่ เรียนรู้และปรับตัว ให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

- การหาแนวทาง กติกาหรือข้อตกลงร่วมกันต่อการอนุรักษ์และจัดการวัฒนธรรม

สภาพความเปลี่ยนแปลงและความเป็นอยู่ของมานิ เป็นเรื่องค่อนข้างอ่อนไหวและเปราะบาง ในขณะที่ต้องเผชิญกับการโอบล้อมของวัฒนธรรมภายนอกแล้ว มานิกลุ่มโล๊ะหารนี้ยังต้องเผชิญกับกลุ่มนักศึกษา นักท่องเที่ยว หรือผู้มาเยี่ยมเยียนที่ให้ความสนใจวิถีชีวิต แต่บทเรียนที่ผ่านมาทำให้เรารู้ว่า ถึงแม้มานิจะมีภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา เพราะมีผู้บริจาคข้าวของเครื่องใช้ค่อนข้างมาก แต่การให้เหล่านั้นได้ส่งผลทางอ้อมต่อวิถีชีวิต บางคนติดโทรศัพท์ บางไม่ออกไปหากิน นอนรอนักท่องเที่ยวเอาของมาแจก หรือการสัมผัสกับผู้คน

ต่างๆ ที่มักชักนำไปสู่หนทางที่ไม่ชอบไม่ควร อาจกล่าวได้ว่ามานิกลุ่มนี้มีกลุ่ม “คนออก” กลุ่มหลักๆ ก็คือ “นักท่องเที่ยว” คำถามหรือเราจะจัดการกับ นักท่องเที่ยว ผู้ถูกเที่ยว หรือคนที่เป็นตัวกลางของการท่องเที่ยวอย่างไร และเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าจะวางบทบาทตัวเองอย่างไร ในกรณีที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ

ทีมวิจัยได้จัดตั้งคณะกรรมการและศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์มานิพัทลุงขึ้น โดยมีคณะกรรมการประกอบด้วยทีมวิจัยที่เป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ หน่วยงานปกครองท้องถิ่น ชุมชนและมานิในพื้นที่ มีมติแผนงานการดำเนินงานและข้อตกลงร่วมกันดังนี้

- ต้องมีการลาดตระเวนเชิงคุณภาพเพื่อดูแลทรัพยากรที่เป็นฐานของวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์มานิร่วมกัน ไม่ให้ใครมารังแก หรือใช้เป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์
- ต้องมีการเก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาและตรวจสอบองค์ความรู้ในพื้นที่
- ให้ความรู้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมเยือน และสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม
- ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและไม่ก้าวท้าวเรื่องส่วนตัว
- ต้องดำเนินการทุกอย่างที่อยู่บนฐานการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน
- วางบทลงโทษ การห้ามเข้าพื้นที่แก่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎ โดยอิงกับข้อปฏิบัติการขอเข้าพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- การส่งเสริมหรือฟื้นฟูพืชใช้ประโยชน์ให้เพิ่มปริมาณในธรรมชาติ

กิจกรรมที่ทีมวิจัยได้ดำเนินการบ่อยที่สุดคือกิจกรรมปลูกป่า และกิจกรรมบวชต้นไม้ แต่หลังจากไปศึกษาดูงานตำบลไล่โว่ทุ่งใหญ่นเรศวร การอนุรักษ์จริงๆ จึงไม่ใช่การปลูกป่า แต่เป็นการดูแลและจัดการอย่างถูกวิธี โดยพยายามให้ป่าเป็นป่าธรรมชาติ โดยอาศัยการลาดตระเวนเชิงคุณภาพร่วมกับการเก็บข้อมูลการวิจัย

ในความเป็นจริงแล้ว ภูมิปัญญาในการเก็บหาของมานิ เป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุล และเป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ ได้แก่การ ขุดหัวมัน ที่เรียกว่าการขุดไว้เถาที่ไม่ถ่อดรากถอนโคน แต่จะเว้นไว้เพื่อให้เจริญเติบโตและกลับมาเก็บหากินใหม่ได้ การหาน้ำผึ้งยวง ด้วยการแค้ไม้ หรือต่อไม้พันด้วยเถาวัลย์ปีนขึ้นไป แต่ไม่ใช้การเหลาไม้ตอกตะปู เพราะวิธีการดังกล่าวจะทำให้เนื้อเยื่อไม้มีบาดแผลและส่งผลให้ต้นไม้เน่าเปื่อยและตาย

ดังนั้น การดูแลทรัพยากร ที่เป็นไปได้จริงคือการดูแลและส่งเสริมวัฒนธรรมภูมิปัญญามานิ และการปกป้องผืนป่าไม่ให้มีการบุรุกเพิ่มเติม โดยการอนุรักษ์จะได้ผลนั้นต้องจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ให้ได้เสียก่อน ส่วนการปลูกป่า บวชป่านั้นเป็นการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์เสียมากกว่า

- แนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม

ในพื้นที่บ้านโละหาร หรือในตำบลเขาจันทร์และตำบลทุ่งนารี ที่เป็นพื้นที่รอยต่อ นั้น มีทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว ศึกษาหาความรู้และพักผ่อนหย่อนใจอยู่หลายอย่าง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน ป่าต้นน้ำน้ำตกโละหาร น้ำตกแม่แดง สวนกล้วยไม้หน้าตาเม่น บ้านปลา น้ำตกโตนสะตอ ทีมวิจัยได้ทดลองวางโปรแกรมท่องเที่ยว มีประเภทท่องเที่ยวเข้าเย็น ทรูปสองวันหนึ่งคืน โดยทดลองให้เยาวชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นโครงการภาคีเครือข่าย ร่วมกับการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง มีกระบวนการให้ความรู้โดยทีมวิจัย และทดลองโปรแกรมนำเที่ยว โดยโปรแกรมนำเที่ยวนั้นมีส่วนของการเยี่ยมชมวิถีชีวิตพี่น้องมณี โดยที่ใช้กฎเกณฑ์ของ ศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือเป็นต้นแบบ กล่าวคือต้องได้รับการบรรยายจากคณะกรรมการ หรือตัวแทน ต้องได้รับการอบรมและชี้แจงข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในพื้นที่ทุ่งนารี จะเป็นโจทย์อีกโจทย์หนึ่งในระยะถัดไป และเป็นคำถามสำคัญว่าการท่องเที่ยวจะสามารถเป็นสะพานที่เชื่อมร้อยความรู้ความเข้าใจและจะเป็นปรางการที่ปกป้องทรัพยากรและวิถีชีวิตวัฒนธรรมของพี่น้องมณี ควบคู่กันไปได้ได้อย่างไร

ถึงแม้ว่ามานิกลุ่มนี้ จะเป็นกลุ่มที่ยังคงดำรงชีพอยู่ในป่า แต่ก็มีการปฏิสัมพันธ์กับคนนอกในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน หลายครั้งหลายกรณีที่มีเรื่องของการเจ็บป่วยรุนแรงและต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล หลายๆ คนก็เป็นห่วงเรื่องของสิทธิสวัสดิการความเป็นพลเมืองไทย และเห็นว่าสิทธิและสถานะความเป็นพลเมืองที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมเป็นสิ่งจำเป็นที่มิอาจจี้จ้งได้ร่วมกันให้ความช่วยเหลือในเรื่องสถานะบุคคลของบุคคลที่ตกหล่น จากเดิมมีมานิในกลุ่มที่มีสถานะทางทะเบียนเพียงแค่ 10 คนปัจจุบันสามารถจัดการขึ้นทะเบียนและให้สัญชาติไทยครบทุกคนแล้ว อย่างไรก็ตามในกรณีของเรื่องของบัตรประชาชนและสถานะบุคคล ยังคงเป็นเรื่องถกเถียงและมีความเห็นแย้งจากหลายฝ่ายว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมานิหรือไม่ ซึ่งกรณีดังกล่าวก็ยังเป็นข้อถกเถียงและข้อเห็นแย้งที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันหลายฝ่าย ซึ่งประเด็นนี้ก็ย่อมที่จะถูกนำมาพูดถึงและพิจารณาต่อเนื่อง แต่เมื่อได้สถานะบุคคลมาแล้ว สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ได้มาคืออย่างน้อยๆ แล้วมานิได้รับการรักษาพยาบาลและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเช่นประชาชนทั่วไป

8. แนวทางจัดตั้งศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือชุมชนมานิบ้านโละหาร เป็นแหล่งข้อมูลและ
กรรมการชุมชนให้ความช่วยเหลือและปกป้องด้านสิทธิมนุษยชน

- การจัดตั้งคณะกรรมการและสมาชิก

นายบรรเจ็ด สุวรรณวงศ์ หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด

นายฉลองชัย ทองนอก บ้านเลขที่ 337 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง

นายจรูญ พรพรรณรอง บ้านเลขที่ 17/1 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง

นายปราโมทย์ ไชยสิงห์ บ้านเลขที่ 315 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง

นายวิรัตน์ คงแก้ว บ้านเลขที่ 72 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง

นายสมภาส แก้วจำรัส หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด

นายสมมาตร เทพคง หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด

นายคม ทองหวาน หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
นายวิชาญ จิตภูษา หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
นายสถาบัน บุญมี หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
นายชัยยุทธ บุญนุ้ย องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
นายณรงค์ สงไชย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโละหาร ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
นายสมศักดิ์ รักป่าบอน (มานิ)

- ข้อตกลงร่วมด้านการช่วยเหลือทางสิทธิมนุษยชนและสวัสดิการพื้นฐาน

คณะกรรมการมีมติใช้ศูนย์ศึกษาและให้ความช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์มานิจังหวัดพัทลุง เป็นศูนย์กลางการประสานงานการดูแล ช่วยเหลือและปกป้องกลุ่มชาติพันธุ์มานิในพื้นที่รวมถึง เป็นศูนย์ประสานงานกลุ่มมานิรวมทั้งหมด โดยมีคณะกรรมการและสมาชิกที่ตั้งจัดตั้งขึ้น มีภารกิจคือ การจัดการทรัพยากรพื้นที่ป่าที่เป็นบ้านของมานิ การฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งต้นน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ วิจัยและพัฒนาพืชพฤษศาสตร์ชาติพันธุ์ของมานิ เป็นศูนย์ให้ ข้อมูลแก่ผู้มาเยี่ยมเยียนอย่างถูกต้อง และประสานงานกับกลุ่มผู้มาเยี่ยมเยียน ให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้ กลุ่มคนหรือหน่วยงานใดๆ จะเข้าพื้นที่ ต้องได้รับความเห็นชอบจาก คณะกรรมการเสียก่อน ต้องทำหนังสือขออนุญาตเข้าเขตรักษาพันธุ์ตามเงื่อนไข ต้องได้รับ ข้อมูลเบื้องต้นที่ถูกต้อง หลักการปฏิบัติต่อมานิอย่างเคารพและไม่ทำสิ่งที่อาจจะเป็นผลเสีย ใดๆ ต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนมานิ

- การจัดแสดงและรวบรวมข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์มานิ

คณะกรรมการได้มีมติ จัดงานทอดกฐินสามัคคีเพื่อการอนุรักษ์ป่าและให้ความช่วยเหลือ พี่น้องมานิ ขึ้นที่เขื่อนป่าบอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างป้อมจุดสกัดบริเวณทางเข้าเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด หน้าเขื่อนป่าบอนใกล้กับหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี และจัดสร้างอาคาร ประสานงานเพื่อการศึกษาและให้ความช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์มานิ โดยได้รับความร่วมมือจาก หลายภาคส่วนในจังหวัดพัทลุงและกลุ่มภาคประชาสังคมจากจังหวัดสตูล การสร้างจุดสกัดนั้น เพื่อคัดกรองกลุ่มบุคคลไม่ให้เข้าพื้นที่โดยพลการที่อาจเป็นผลเสียต่อพี่น้องมานิ และต้อง ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์เงื่อนไขที่ได้ตั้งไว้ รวมถึงการพัฒนาและออกแบบศูนย์ศึกษาและให้ความ ช่วยเหลือ ที่เป็นศูนย์ข้อมูล การอบรมและให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้ที่จะไปเยี่ยมเยียนพี่น้องมานิ โดยในปัจจุบันกำลังดำเนินการก่อสร้างเนื่องจากงบประมาณจากการทอดกฐินสามัคคีมีจำนวน จำกัด

งานทอดกฐินสามัคคีเพื่อพี่น้องมาหิ ที่อ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี จ. พัทลุง

งานทอดกฐินสามัคคีเพื่อพี่น้องมาหิ ที่อ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี จ. พัทลุง

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินงาน

ผลสรุปเชิงกระบวนการวิจัย

กระบวนการของการวิจัยในโครงการ เน้นไปที่กระบวนการเก็บข้อมูล และกระบวนการสร้างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยอาศัยพื้นฐานของความสัมพันธ์ของหัวหน้าโครงการวิจัย ที่มีเครือข่ายในพื้นที่ผู้ที่ให้ความสนใจมาอยู่แล้ว ทั้ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประชาชนชาวโล๊ะหารและกลุ่มมานิในพื้นที่เอง การดำเนินกระบวนการวิจัยจึงมีทิศทางค่อนข้างดีในการขับเคลื่อนเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม

กระบวนการดำเนินการเก็บข้อมูลที่ใช้กลวิธีการลาดตระเวนเชิงคุณภาพ+งานวิจัยชุมชน นั้นได้เป็นกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับทีมวิจัยและวิถีชีวิตมานิเอง กล่าวคือ ถึงแม้มานิ จะย้ายที่อยู่อาศัยไปป่าลึกหรือย้ายไปแห่งหนแห่งไกลเพียงใด เจ้าหน้าที่ก็สามารถที่จะติดต่อ เข้าไปศึกษาเรียนรู้ เก็บข้อมูลและให้ความช่วยเหลือเท่าที่มานิมีความต้องการและไม่เป็นการรบกวนมานิมากนัก

โดยสรุปแล้วการทำงานเชิงเครือข่าย เพื่อผลักดันการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้นได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ทั้งยังได้กระบวนการวิจัยจากการลาดตระเวนเชิงคุณภาพ+งานวิจัยชุมชน ที่มีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง ทำให้ทีมวิจัยพัฒนาขีดความสามารถและทักษะการทำงานกับชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย

ผลสรุปเชิงเนื้อหา

1) วิถีชีวิตและความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

หากพิจารณาโดยผิวเผิน จะพบว่า กลุ่มมานิบ้านโล๊ะหาร เป็นกลุ่มมานิที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย ที่ใกล้เคียงกับกลุ่มมานิภูเขาเพชร ที่เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมค่อนข้างดั้งเดิม แต่หลังจากเก็บข้อมูลการประเด็นการศึกษาวิจัย สิ่งที่ปรากฏและไม่อาจปฏิเสธได้คือ มานิกลุ่มโล๊ะหาร เป็นกลุ่มที่มีลักษณะวิถีที่พึ่งพาสังคมภายนอกอยู่ค่อนข้างมาก การปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้าน กับหน่วยงานองค์กรต่างๆ มากมายที่เดินทางเข้ามาแจกของ เยี่ยมเยียน กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีมาแทบทุกวัน ผู้มาเยี่ยมเยียนมากมายนำข่าวสารมาให้ นำอาหารแห้ง ขนม

เนย สร้างไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ มีโทรทัศน์ วิธีชีวิตของมานิกลุ่มนี้ในแต่ละวัน ตอนสายจะออกมาที่ขนาตาเม่น เพื่อพบกับนักท่องเที่ยวนอนบายและตอนเย็นจะดูโทรทัศน์ ดูละคร พอค่ำก็จะชนข้าวของบางส่วนที่ได้รับแจกไปหุงหากินกันที่ที่พัก กิจกรรมในแต่ละวันจะวนไปอย่างนี้ ปรากฏการณ์นี้คือข้อเท็จจริงจนทำให้เราไม่อาจกล่าวได้ว่ามานิกลุ่มนี้ยังบริสุทธิ์หรือยังคงมีวิถีชีวิตดั้งเดิมได้ หากแต่มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และกลุ่มคนภายนอกหลายกลุ่มนั้นมีอิทธิพลต่อการกำหนดวิถีชีวิตของมานิค่อนข้างมาก

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ การท่องเที่ยวจะเป็นกิจกรรมหลักที่สามารถเลี้ยงปากท้องมานิจนค่อนข้างจะเหลือกินในบางกรณี ทำให้กิจกรรมการเก็บหาของป่านั้น เป็นเรื่องรองลงไปและค่อนข้างจะถูกกลืนเลย ทุกวันนี้มานิกลุ่มนี้ รู้จักการใช้เงินในการแลกเปลี่ยนในระดับหนึ่ง สามารถมายังตลาดนัดในหมู่บ้านในการจับจ่ายสินค้าซื้อของ และมีพฤติกรรมเลียนแบบสังคมภายนอกมากขึ้นทุก ๆ วัน แต่อย่างไรก็ดี ในช่วงหน้าฝนที่ผ่านมา มานิทั้งกลุ่มได้อพยพเข้าไปอาศัยอยู่ในป่าลึกเพื่อที่จะคงไว้ซึ่งวิถีเดิม ๆ ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ด้วยการขุดหาหัวมันหัวกลอย หาผลไม้ และหาสัตว์เพื่อยังชีพเล็กๆ น้อย

ดังนั้น หากจะกล่าวว่ามานิกลุ่มนี้ กำลังอยู่บนเส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเปลี่ยนไปตลอดกาลนั้น อาจเป็นคำตอบที่ผิดพลาดเนื่องจาก พื้นที่ป่ากว้างใหญ่และอุดมสมบูรณ์นั้นจึงเป็นพื้นที่ของความอยู่รอดทางวัฒนธรรม ที่มานิ จะเข้าไปเมื่อไหร่ก็ได้ ถ้าหากรู้สึกว่ามี ความเปลี่ยนแปลงจนมากเกินไป ในขณะที่หากในผืนป่านั้นมีทรัพยากรที่ลดลงและหายากขึ้น มานิก็จะสามารถเข้ามายังหมู่บ้านและสร้างเงื่อนไขต่อรองเพื่อความอยู่รอดจากการท่องเที่ยว เยี่ยมชมได้อีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่า “ป่า” จะเป็นพื้นที่ปลอดภัย (comfort zone) ทางวัฒนธรรมสำหรับมานิ ได้เป็นอย่างดี แต่การปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน กลุ่มนำเที่ยว องค์กรหน่วยงานท้องถิ่นใกล้เคียง กลุ่มนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน NGOs หรือแม้แต่การปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า นั้นล้วนแต่เป็นสิ่งที่มานิ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้น นอกจากการอนุรักษ์ผืนป่าให้เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของมานิ แล้ว การทำงานร่วมกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับมานิทุก ๆ ฝ่าย ทั้งชาวบ้าน กลุ่มนำเที่ยว องค์กรหน่วยงานท้องถิ่น ต้องตั้งคณะกรรมการเพื่อออกกฎ ระเบียบ กติกา ข้อบังคับ บทลงโทษต่อกิจกรรมต่างๆ ที่จะส่งผลต่อวัฒนธรรม/ความเปลี่ยนแปลงและความอยู่รอดอย่างมีศักดิ์ศรี รวมถึงแนวปฏิบัติต่อมานิบนพื้นฐานความเคารพซึ่งวัฒนธรรมที่มานิ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในคณะกรรมการดังกล่าว และเปิดโอกาสให้มีการแสดงความ คิดเห็น ถกเถียงและนำไปสู่การประชาสัมพันธ์ในวงกว้างเพื่อนำเสนอกรอบปฏิบัติให้ผู้คนทั่วไป

ได้รับทราบสภาวะปัญหาที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ร่อยพ่อพันแม่ก็เป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุความเปลี่ยนแปลงในวิถีของมานิ

กล่าวโดยสรุป กระบวนการศึกษาเรียนรู้และการทำความเข้าใจวัฒนธรรมมานิและพื้นที่เชิงนิเวศทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม การสร้างองค์ความรู้ส่วนหนึ่งก็เพื่อหาทางออกไปสู่ “ข้อมูล” และ “ความรู้” บนภาวะและสถานการณ์จริง เป็นฐานในการผลักดันงานในระยะต่อไป ในส่วนหนึ่งเพื่อสร้างความตระหนักต่อปัญหาและกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่หนทางการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมในระยะต่อไป

ภาคผนวก

ประวัติและรายชื่อที่มวิจัย

1. นายบรรเจิด สุวรรณวงศ์ หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
2. นายฉลองชัย ทองนอก บ้านเลขที่ 337 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
3. นายจรูญ พรรณรอง บ้านเลขที่ 17/1 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
4. นายปราโมทย์ ไชยสิงห์ บ้านเลขที่ 315 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
5. นายวิรัตน์ คงแก้ว บ้านเลขที่ 72 ม. 7 ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
6. นายสมภาส แก้วจำรัส หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
7. นายสมมาตร เทพคง หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
8. นายคม ทองหวาน หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
9. นายวิชาญ จิตภูษา หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าเขาบรรทัด
10. นายสถาบัน บุญมี หน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งนารี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด
11. นายชัยยุทธ บุญนุ้ย องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
12. นายณรงค์ สงไชย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโละหาร ต. ทุ่งนารี อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
13. นายสมศักดิ์ รักป่าบอน (มานิ)